

MAGYAR IPARMŰVÉSÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2022/6

TARTALOM

	KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK
2	Őrző kerámiák Várbiro Kinga Evelin jubileumi kiállítása a B32 Galéria és Kultúrtérben (<i>Szöcs Éva Andrea</i>)
5	Két világ között Rofusz Kinga illusztrációs művészete (<i>Révész Emese</i>)
11	Az ülés ergonómiája Kerékglyártó András bútorai az Iparművészeti Múzeumban (<i>Farkasdy Melinda</i>)
15	Tükör a tükörben Kocsor Eszter Sára első önálló kiállítása a FISE Galériában (<i>Fazekas Ildikó</i>)
18	Az üzenet tárgya: a tárgyak üzenete A MOME Design Intézetének 2022. évi diplomamunkái (<i>Szilágyi B. András</i>)
28	Festői kárpit-szépségek Málik Irén textilművész kiállítása (<i>Wehner Tibor</i>)
33	Noé génkalitkája Iparművészeti alkotások a XI. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálén (<i>ifj. Gyergyádesz László</i>)
40	Suspensions Szűcs Zsuzsanna újabb kiállításai a Palotanegyedben (<i>Molnár Eszter</i>)

	ÉRTÉKŐRZÉS
42	Az Ördöglovas kastélyának feltámadása Kiállítás a felújított és újra berendezett bajnai Sándor–Metternich-kastélyban (<i>Rostás Péter</i>)

	TÁRGYKÖZELBEN
52	Műhelyvallomás Borbás Dorka: Covid-emlékmű (<i>A művész vallomása</i>)

54	Hírek

CONTENTS

	EXHIBITIONS – WORKSHOPS
2	Guardian Ceramics Kinga Evelin Várbiro's jubilee exhibition at B32 Gallery and Cultural Space (<i>Éva Andrea Szöcs</i>)
5	Between Two Worlds Kinga Rofusz's art of illustration (<i>Emese Révész</i>)
11	Ergonomy of Sitting András Kerékglyártó's furniture pieces in the Museum of Applied Arts (<i>Melinda Farkasdy</i>)
15	Mirror in the Mirror First one-woman-show of Eszter Sára Kocsor at the FISE Gallery (<i>Ildikó Fazekas</i>)
18	Subject of the Message: Messages of Objects Diploma works of the MOME Design Institute, 2022 (<i>András B. Szilágyi</i>)
28	Picturesque Tapestry Beauties Show of textile artist Irén Málik's works (<i>Tibor Wehner</i>)
33	Noah's Gene Cage Works of applied arts at the XI. Contemporary Christian Iconographic Biennale (<i>László Gyergyádesz jr.</i>)
40	Suspensions Recent shows of Zsuzsanna Szűcs in the Palace District (<i>Eszter Molnár</i>)

	SAFEGUARDING VALUES
42	Resurrection of the Mansion of the Devil's Horseman Exhibition in the renovated and refurbished Sándor–Metternich Mansion in Bajna (<i>Péter Rostás</i>)

	CLOSE-UP
52	Workshop confession Dorka Borbás: Covid Monument (<i>Confession of the artist</i>)

54	News

A CÍMLAPON | ON THE FRONT COVER:

KERÉKGYÁRTÓ András: Biela szék

András KERÉKGYÁRTÓ: Biela chair

2015, KRION solid surface akrilkő, hőformázott, 70x67x61 cm

(Iparművészeti Múzeum, Budapest)

Fotó: Urbán Jonatán Máté / Iparművészeti Múzeum (Cikkünk a 11. oldalon)

A HÁTSÓ BORÍTÓN | ON THE BACK COVER:

JIANG Erzsébet: Prettier than you'll ever be ruhakollekció

Erzsébet JIANG: Prettier than you'll ever be dress collection

2022

Fotó: MOME (Cikkünk a 18. oldalon)

Őrző kerámiák

VÁRBIRÓ KINGA EVELIN JUBILEUMI KIÁLLÍTÁSA
A B32 GALÉRIA ÉS KULTÚRTÉRBEN

Várbiró Kinga Evelin jubileumi kiállításának már az elnevezése is – *Őrző kerámiám* – előrevetítette azt a személyes jelleget, amely további megerősítést kapott a munkák címe által. Várbiró az alkotásaiban *őrzi* az álmokat, a szerelmet, az embert, a nőt, a férfit, a születést, a robbanást és az újrendeződést, a játékosságot, az őszinteséget és a szakralitást. Műveit szemlélve az az érzésünk támad, hogy egy vallomással, egy történettel állunk szemben, amely porcelán, papírporelán, agyag, samottos massa és beton révén fogalmazódik meg. A művész jubileumi kiállítása rövid összegzése, egyfajta mérföldköve volt eddigi munkásságának. Széles volt

a bemutatott alkotások palettája mind az anyagot, technikát, mind a koncepciót illetően, és a művek a korai, 1989-ben készült munkáktól kezdődően egészen az ideig, friss alkotásokig datálódtak. A látszólagos sokféleség ellenére magától értetődően sok közös volt bennük, még ha ez nem volt is evidens első látásra.

Várbiró munkáiban jelen van a feszített formakapcsolás, a kiszámított kompozíció, a kényes egyensúlyi helyzet teremtésének szándéka, ami a keramikusművész különböző korszakait egyaránt jellemzi, legfeljebb más-más hangsúllyal. Az emberi, de kiváltképpen a női test formai átírása valahol mindig tetten érhető,

VÁRBIRÓ Kinga Evelin: *Őrzi az őszinteséget. Columna vertebralis* | Kinga Evelin VÁRBIRÓ: *Guardian of Sincerity. Columna vertebralis*
2018, beton, 22x20x38 cm

Fotó: Benkó Sándor

legyen az funkcionális tárgy vagy plasztika. Van, hogy direkter a megfogalmazás, mint az aktok esetében, az íves felületek, az emberi test formalogikája mindegyik alkotásban megtalálható. Az 1997-ben porcelánból készült organikus tárgyain már fellelhetők a későbbi angyal-ember sorozat formai megoldásai. Legyenek betonból vagy agyagból, ezekben a kis antropomorf, szárnyas alakokban a test szublimáltan, a koncepcióba illesztve jelenik meg. Félig angyalok, félig emberek – nagyon is emberi tulajdonságokra, jellemzőkre (kíváncsiság, elvágódás, várakozás, vágyakozás, kiszolgáltatottság) utaló mozdulatok ismerhetők fel bennük. Fél szárnyal még nem lehet repülni, de remélni igen. Ez egy örök átmeneti állapot. Várbirónál a szárny – mint az ég és föld, a fenti és lenti világ összekötő „eszköze” – visszatérő jelkép, ami mutatja a művész transzcendenciával való különleges kapcsolatát. Ez a motívum önálló plasztikaként is megjelenik, ami egyrészt a technikaváltásnak is köszönhető (amikortól a légiebb papírporelán használata nagyobb teret kap), másrészt annak a gyári gipszformának, amely egyfajta objektumként a plasztikák kiindulópontját képezi.

VÁRBIRÓ Kinga Evelin: Órzi az álmokat (diplomamunka)
Kinga Evelin VÁRBIRÓ: Guardian of the Dreams (diploma work)
1997, porcelán, öntés, 22x18x18 cm
Fotó: Benkő Sándor

Egy megint más megközelítése a test szerkezetének a betonból készült *Columna vertebralis*, amely előrevetíti a későbbi homo ludens attitűdöt, a véletlen el- és befogadását, az anyaggal való szabad játék örömeit. Ezt követően egyre árnyaltabban jelenik meg ez az

VÁRBIRÓ Kinga Evelin: Órzi az anyaságot | Kinga Evelin VÁRBIRÓ: Guardian of Motherhood | 2021, samottos massa, fatüzelésű égetés, 38x36x22 cm
Fotó: Benkő Sándor

antropomorf világ, visszatérő elemként bár, de inkább utalás formájában, mint például az *1 test helyzetben* című alkotásnál. Ezeknél a korongozott figuráknál az alkotás már az absztrakció határát súrolja, sőt a gesztusfestészet analógiája lehetne kerámiában, mint a kéz, a mozdulat, a pillanat, a gesztus fatűzben rögzített lenyomata.

Hasonlóan megengedő álláspontot képviselnek a véletlennel, az esetlegességgel szemben a legutóbbi funkcionális tárgyai is, amelyek kendőzetlenül mutatják meg akár mázasan, akár anélkül a korongozás nyomait, a művész érintését, energiáját vagy akár a találékonyságát, amikor egy törött tárgyat értelmez újra egy másik tárggyal kiegészítve azt.

VÁRBIRÓ Kinga Evelin: Őrzi az angyalt
Kinga Evelin VÁRBIRÓ: Guardian of the Angel
2018, színezett beton, 15x15x13 cm
Fotó: Benkő Sándor

VÁRBIRÓ Kinga Evelin: Őrzi a születést
Kinga Evelin VÁRBIRÓ: Guardian of Birth
2018, színezett beton, 16x10x9 cm
Fotó: Benkő Sándor

VÁRBIRÓ Kinga Evelin: Őrzi a mozdulatot
Kinga Evelin VÁRBIRÓ: Guardian of the Gesture
2012, papírporelán, épített, 18x46x20 cm
Fotó: Pecsics Mária

VÁRBIRÓ Kinga Evelin: Őrzi a hegeket
Kinga Evelin VÁRBIRÓ: Guardian of the Scars
2012, papírporelán, épített, 20x44x22 cm
Fotó: Pecsics Mária

Várbiro Kingánál kiemelten fontos a taktilis érzékelés, munkái hangsúlyosan magukon viselik ennek a nyomát. Saját bevallása szerint egy ihletett, belső kép alapján dolgozik, azt tartja izgalmasnak, ha „*az anyag rugalmassága, hajlékonysága által friss, sosem tapasztalt formák születhetnek meg*” a kezei által.¹ A kiállítás személyes hangulatot árasztott, ugyanakkor egyetemes érzéseket, értékeket tárt a néző elé. Várbiro műveinek jelentésrétege változó, őrződik bennük az elemi erő, amivel a művész az anyaghoz viszonyul, a test és anyag közötti közvetlen kapcsolat a szó szoros és átvitt értelmében.

SZÓCS Éva Andrea
vizuális művész

(Várbiro Kinga Evelin *Őrző kerámiáim* című jubileumi kiállítása. B32 Galéria és Kultúrtér, Budapest, 2022. május 12. – június 2.)

1. Várbiro Kinga Evelin: *Kerámia*. Kiállítási katalógus. Budapest, 2022.

Két világ között

ROFUSZ KINGA ILLUSZTRÁCIÓS MŰVÉSZETE

Az illusztrátor kétkeltű teremtmény, kép és szó között mezején munkálkodik, ott, ahol a kötött és a szabad művészet tere összeér. Rofusz Kinga azok közé tartozik, akik otthonosan mozognak mindkét térben, festői grafikai és illusztratív festményei ugyanarról a tőről fakadnak. Könyveit lapozgatva a nézőnek olyan érzése van, hogy képzőművészeti albumot tart a kezében. Talán azért van ez így, mert képei rendszerint önálló festői kompozícióként hatnak. Egyike ő a legfestőibben alkotó hazai illusztrátorainknak, hozzá hasonló tradicionális eszközökkel talán csak Szegedi Katalin dolgozik mind a mai napig. Ehhez a benyomáshoz minden bizonnyal hozzájárul az is, hogy jeleneteit mindig manuálisan, hagyományos festői eszközökkel, akrilfestékkel dolgozza

ki. A festék használata távolról sem pusztán technikai kérdés, hanem a művészi mentalitás alapja: az alkotás és formálás lassabb, elmélyültebb ritmusát igényli, több időt engedve a kivitelezést megelőző gondolatnak.

Képeit kivételesen kifinomult és letisztult, szimbolista látásmód jellemzi. Egy interjújában arra a kérdésre válaszolva, hogy mi ragadja meg először egy szövegben, így jellemezte munkamódszerét: *„Az érzetek, érzések. Nagyon sokáig nem is kezdek el rajzolni, csak olvasok és olvasok, próbálok beljebb menni a szövegbe, és amikor már úgy érzem, ezt most már le kell rajzolni, nekiállok. Ha rögtön elkezdeném, valamit redukálnék. Hetek telnek el vázlatokkal, formákkal, színekkel való kísérletezéssel.”*¹ A lassú, meditatív alkotói folyamat révén a képek végső

ROFUSZ Kinga illusztrációja Benedek Elek A só című meséjéhez | Kinga ROFUSZ's illustration for Elek Benedek's tale The Salt

Papír, akril, 34x49 cm; Csímota, 2019

Fotó: Pigmenta Art Print Lab

alakja elvont és lényegre törő, a belső történésekre, érzetekre, hangulatokra koncentráló „párlatokhoz” hasonló. Rofusz illusztrációs világa nem társtalan a nemzetközi szinten, lány vonalritmusból és lírai színharmóniákból kibontakozó szimbolikus látásmódja olyan alkotókkal rokonítja, mint Gabriel Pacheco mexikói illusztrátor, a francia Rébecca Dautremer, Benjamin Lacombe vagy az olasz Sonia Maria Luce Possentini.

Rofusz Kinga képsorozatait mindig gondolati és vizuális egység jellemzi, ami összefügg animációs filmes múltjával. A könyvillusztrációt és az animációs filmet sokrétű kapcsolat fűzi egymásba, amit az is bizonyít, hogy gyakori az átjárás a két műfaj között. Rofusz az Iparművészeti

Főiskolán animáció szakon végzett, a mesterséget Richly Zsolttól tanulta, akire kiváló tanárként emlékszik vissza. A mesterképzés elvégzése után, 1997-ben a Pannónia Filmstúdió Grácia Alkotócsoportjába került, ahol olyan remek alkotókkal együtt, mint Orosz István, Gyulai Líviusz, Kiss István, Molnár Jacqueline, M. Tóth Éva, Keresztes Dóra, Bánóczki Tibor és Reisenbüchler Sándor, készíthetett szerzői rövidfilmeket.² Az itt töltött tízéves periódusában két szerzői filmet készített, az *Arlequint* és *A sellő és a halászt*. Az előbbihez pasztellkrétával, az utóbbihoz olajfestékkel dolgozott ki egyenként 3-5 ezer (!) jelenetet. E kiváló szakmai műhelyben biztos jártasságot szerzett a képi elbeszélés művészi eszköztárában.

ROFUSZ Kinga illusztrációja Schein Gábor Irijám és Jonibe című verses meséjéhez

Kinga ROFUSZ's illustration for Gábor Schein's versified tale Irijám and Jonibe | Papír, akril, 25x25 cm; Csodaceruza, 2009

Fotó: Lantos István

ROFUSZ Kinga illusztrációja Máté Angi *Az emlékfoltozók – Mesék a szeretetről* című könyvéhez | Kinga ROFUSZ's illustration for Angi Máté's book *The Memory Menders – Tales about Love*
Papír, akril, 47x31 cm; Magvető, 2012
Fotó: Lantos István

A heroikus munkával létrejött, pár perces filmek után egyfajta megkönnyebbülést jelentett az első könyvillusztrációs felkérés: Sándor Csilla a Csodaceruza kiadótól látta meg az animációs filmes Rofusz Kingában ott lappangó illusztrátort, és kérte fel Schein Gábor mitikus mélységű meséje, az *Irijám és Jonibe* illusztrálására. A 2009-ben megjelent kötet visszanezve a magyar gyermekkönyv-illusztráció egyik fordulópontjának tekinthető: a mindössze 36 oldalas verses mesében a szöveg és kép egyenrangú társként vesz részt. A végeredmény egy olyan művészi igényű alkotás, amelynek irodalmi és képzőművészeti minősége messze túlmutat a gyermekirodalom kliséin. Irijám, a halkirálynő és Jonibe, a madárkirály szerelméről szóló mese a legkisebektől kezdve felnőttkorig más-más szinten értelmezhető történet. A vers archaikus nyelvét a képek elvont szimbolikus világa kelti életre. Rofusz Kinga kompozíciói látomásos, álomszerű tünetmények, középpontjukban mitikus hibrid lények állnak, az emberarcú hal és a melankolikus madár kapcsolata. Az érzelmek legfőbb kifejezői a földszínektől a vörösig ívelő színek. (A tengert vörösre színezi át a szerelmi vágy.) A kiváló reprodukcióknak köszönhetően a színek testet

kapnak az akrilfesték vastagságában, rétegzettségében. A történet leírható a két lény vágyakozó közeledésében és távolodásában. Ebben a sűrű, időtlen, emocionálisan telített színmezőben úsznak, lebegnek, szállnak és süllyednek Rofusz figurái. Első kötete mindjárt meghozta számára a szakmai sikert: 2010-ben az IBBY magyarországi zsűrije az év illusztrátorává választotta őt.

Rofusz Kingát ettől kezdve megtalálták a vele rokon világot képviselő szerzők. Ilyen Máté Angi, akinek 2012-ben egymást követően két kötetét is illusztrálta Rofusz, és akinek szövegei kapcsán így fogalmazott: „Ő úgy ír, ahogy én rajzolni szeretnék”.³ A *Kapitány és Narancshal* egy ábrándos lelkű tengerész és barátja, az aranyhal kalandjairól szól. Az akrilkompozícióban ezúttal a tengerkékek szín dominál, ebben úsznak, lebegnek a bábszerű figurák, köztük a *commedia dell'arte* maszkos figuráira hasonlító kapitány. A képek visszatérő motívuma az elúszó papírhajó, ami ilyen formában nem szerepel a szövegben. A kötet illusztrálására az író kérte fel Rofusz Kingát, és ő festette meg Máté Angi *Az emlékfoltozók* című könyvének képeit is. A Magvető Kiadót dicséri, hogy a könyv szokatlanul nagy album formátumban jelent meg, teret adva Rofusz Kinga festői világának. Hősei, a „faodúbarna” és „limonádéhajú” két „tündérrigó lány” ég és föld között járnak, álom és valóság között lebegnek. A képzelet, vágy és ábránd teremtményei ők, akik megfoltozzák a hozzájuk fordulók sérült emlékeit, és messze távol a mindennapok sártengerétől, egymás álmát álmodva hajukat labdarózsára tekerik, repülő szekrényben szájharmónikáznak, erdőt szelídítenek, és kinyitják a tengert. Rofusz akrilfestményein lazúros, ezüstös

ROFUSZ Kinga illusztrációja Szabó T. Anna *Senki madara* című könyvéhez | Kinga ROFUSZ's illustration for Anna Szabó T.'s book *Nobody's Bird*
Papír, akril, 31x33 cm; Magvető–Vivandra, 2018
Fotó: Pigmenta Art Print Lab

ROFUSZ Kinga illusztrációja Máté Angi Kapitány és Narancshal című mesekönyvéhez

Kinga ROFUSZ's illustration for Angi Máté's story-book Captain and Orange Fish | Papír, akril, 27,5x61,5 cm; Magvető, 2012

Fotó: Pigmenta Art Print Lab

ROFUSZ Kinga illusztrációja Máté Angi Kapitány és Narancshal című mesekönyvéhez

Kinga ROFUSZ's illustration for Angi Máté's story-book Captain and Orange Fish | Papír, akril, 32x37 cm; Magvető, 2012

Fotó: Pigmenta Art Print Lab

felületekben öltött testet a mesék irreális, földöntúli világa, ahol szellemlényekként úsznak, repülnek vagy a világ végén üldögélnék szereplői.

Ezt a szürrealista álomvilágot dolgozta tovább 2013-ban Finy Petra *Szívmadár* című kötetének illusztrációin, amelyek a Vivandra kiadó jóvoltából ismét kivételes könyvészeti igényességgel kerültek kivitelezésre. Finy Petra történetei a szerelemtől szólnak, a Hajnalfiú és Alkonylány szerelméről, Csornij hercegről és hattyúhercegnőről. Rofusz kifinomult, lírai zenei asszociációkat keltő színhangzatokban, stilizált, dekoratív formákban foglalta össze a történetek legfőbb momentumait. Képzettársításokban gazdag képi gondolkodásmódja az onirikus (álomszerű) szürrealizmus olyan alkotóival rokonítja műveit, mint Paul Delvaux vagy René Magritte. Szimbólumrendszere ugyanakkor sosem önkényes vagy homályos, mindig konkrét és világos módon kapcsolódik a történetek motívumaihoz. Látásmódja arra ösztönzi a fiatal olvasókat, hogy bátran és kreatívan merjék értelmezni a képek sajátos jelképrendszerét.

2015-ben, ismét a Vivandra kiadóval való együttműködés révén született meg a könyvészeti is kivételes műgonddal megformált *Senki madara* című kötet, amelyben Szabó T. Annának egy régi japán mesén alapuló történetét kísérték Rofusz Kinga festményei. A mese középpontjában ismét a szerelem – egy zseniális érzelmi intelligenciával

rendelkező juhászbojtár és egy darumadárból emberré változó fiatal lány egymásra találása – áll. A lány csodás tehetséggel alkot tusfestményeket, a képek jelenléte tehát magában a történetben is meghatározó. Rofusz Kinga ezúttal a távol-keleti képalkotás lényegre törő, néhány lendületes vonalra és színre koncentrált, minimalista látásmódja mentén fogalmazta meg kompozícióit, alakot adva két csodás érzékenységgű földöntúli lénynek, akik csak átmenetileg időznek az anyagi világban.

ROFUSZ Kinga illusztrációja Máté Angi *Az emlékfoltozók – Mesék a szeretetről* című könyvéhez | Kinga ROFUSZ's illustration for Angi Máté's book *The Memory Menders – Tales about Love*
Papír, akril, 31x47 cm; Magvető, 2012

Fotó: Lantos István

ROFUSZ Kinga illusztrációja Benedek Elek *A só című meséjéhez* | Kinga ROFUSZ's illustration for Elek Benedek's tale *The Salt*
Papír, akril, 34x49 cm; Csímota, 2019

Fotó: Pigmenta Art Print Lab

ROFUSZ Kinga illusztrációja Otthon című saját történetéhez | Kinga ROFUSZ's illustration for her own story titled Home
Papír, akril, 29x49 cm; Vivandra, 2018
Fotó: Pigmenta Art Print Lab

Rofusz Kinga régóta tervezte önálló kötet létrehozását. Pályája kezdetén animációs filmjeit is maga találta ki, és írta meg. Kétéves munka után 2018-ban készült el *Otthon* című kötetével, amely joggal nevezhető az első magyar, saját történetet bemutató képkönyvnek. A *silent book* műfaja világszerte rendkívül népszerű a kétezres évek eleje óta. Olyan könyveket értenek alatta, amelyek a szöveg teljes mellőzésével, pusztán képekkel mesélnek el történeteket, a legkisebbektől akár felnőttkorig. Az *Otthon* nemcsak műfajánál fogva, hanem története révén is univerzális, hiszen egy kislány szemszögéből a költözködés folyamatát meséli el. Rofusz a kötet 64 oldalán teljes ívet rajzol az otthon elhagyásának fizikai és lelki folyamatáról.

Következésképpen kidolgozott jelképrendszere középpontjában a kert áll, a teljesség szimbolikus tere, amelyet elhagy a kislány családja, hogy aztán új otthonában újraépítse azt. Rofusz e kötetben mesteri módon alkalmazza a színek, tárgyak jelképes erejét, a narratívába olykor a történetek lényegét összegző metaforikus képi kompozíciókat illesztve. A Vivandra kiadó jóvoltából megjelent kötet rendkívüli szakmai és közönségsikere azt mutatta (rácáfolva a szkeptikusokra), hogy a képkönyvekre a hazai befogadók között is mutatkozik fogékonyság.

Legfrissebb illusztrációiban Rofusz némiképp kilépett a megszokott festői szimbolizmusából. Jean-Claude Mourlevat kötetéhez készült monokróm ceruzarajzaiban és akvarelleiben megcsillogtatja remek karakterformáló képességét, realizmusát és egyéni humorát is.

Mostanra Rofusz Kinga az egyik legmeghatározóbb hazai illusztrátor, aki 2017 óta a Corvin Rajziskolában a fiatal illusztrátornemzedék nevelésében is nagy hatással vesz részt. Aligha kerülhetett jobb helyre, mint hozzá a 2021-ben frissen alapított Gyulai Líviusz-díj, amit a 2. Budapesti Illusztrációs Fesztivál keretében ítél meg számára a szakmai zsűri.

RÉVÉSZ Emese
művészettörténész

ROFUSZ Kinga illusztrációja Szabó T. Anna Senki madara című könyvéhez
Kinga ROFUSZ's illustration for Anna Szabó T.'s book Nobody's Bird
Papír, akril, 31x33 cm; Magvető-Vivandra, 2018
Fotó: Pigmenta Art Print Lab

1. Varga Betti: Lebegő, szürreális, időnként groteszk. Interjú Rofusz Kingával. *Prae.hu*, 2013. 01. 30. <https://www.prae.hu/article/5824-lebego-szurrealis-idonkent-groteszk-interju-rofusz-kingaval/> – Hozzáférés: 2022. július.

2. A *légy* című animációs filmjével 1981-ben Oscar-díjat nyert Rofusz Ferenc Rofusz Kinga nagybátyja, ám mivel 1988-ban Kanadába disszidált, unokahúga pályáját csak messziről kísérhette figyelemmel.

3. A cikk szerzőjének 2022 júliusában adott interjúja.

Az ülés ergonómiája

KERÉKGYÁRTÓ ANDRÁS BÚTORAI AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUMBAN

Az Iparművészeti Múzeum Kortárs Design Gyűjteménye egy bútoregységet és két széket őriz Kerékgyártó András formatervezőtől. A *Biela* asztal és pihenőszékek 2017-ben, a Nemzeti Kulturális Alap pályázatának keretében, a *Flagship* görgős forgószék és a *Frigate* rakásolható szék 2020-ban a tervező és a gyártó (Plydesign Kft., Veszprém) közös ajándékként kerültek a múzeum gyűjteményébe. A nemes felajánlás azért is különleges, mert egy kortárs magyar alkotó és egy magyar gyártó közösen tekintették szívügyüknek, hogy gyarapítsák a Kortárs Design Gyűjteményt.¹

A *Biela* asztal és székek vékony, teljes mértékben újrahasznosítható Krion anyagból készültek 2015-ben. A spanyol Porcelanosa vállalat által kifejlesztett Krion átmenet az akrilkő és a műanyag között. Tapintásra és meg-

jelenésre nagyon hasonló a természetes kőhöz, nagyobb részben ásványi anyagokat, ezenkívül akrilgyantát és egyéb adalékanyagokat tartalmaz. Különleges összetételének köszönhetően tűz-, hő- és UV-álló, így jól bírja a folyamatos kültéri használatot. A *Biela* bútorgarnitúra anyaghasználata úttörő megoldásnak tekinthető, mivel a Kriont korábban nagyobb, összefüggő felületekhez alkalmazták (repciósi pultokhoz, konyhapultokhoz), ülőbútorokhoz csak elvétve. A székek 2015-ben Termék kategóriában elnyerték a Magyar Formatervezési Díjat, és még abban az évben kiállították őket az Iparművészeti Múzeumban. A díj nemcsak a tervező érdeme, hanem a gyártásért felelős Néző Jánosé is (Nezozen Kft., Budapest), aki Magyarországon a Krion anyag specialistája.

KERÉKGYÁRTÓ András: *Biela* asztal és szék | András KERÉKGYÁRTÓ: *Biela* table and chair
2015, KRION solid surface akrilkő, hőformázott, szék: 70x67x61 cm, asztal: 40x60x60 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest)

Fotó: Urbán Jonatán Máté / Iparművészeti Múzeum

KERÉKGYÁRTÓ András: Frigate rakásolható szék | András KERÉKGYÁRTÓ: Frigate stackable chair
2019, 3D furnértechnológia, krómozás, rétegelt falemez, 78,9x51,4x53,2 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest)
Fotó: Regős Benedek / Iparművészeti Múzeum

A melegen hajlított Biela asztalok három- és négy- személyes verzióban készülnek – a múzeum gyűjteménye egy háromoldalú változatot őriz. Látszólag úgy tűnik, mintha a székek egyetlen, homogén felületből állnának, de valójában két egyforma elem van egymáshoz illesztve. A homorú ülőlap és a háttámla lényegében egymás tükörképei. Ez a nagy kötőszilárdságú Krion ragasztónak köszönhető, amely száradás után szinte láthatatlanná válik.

A formaterv számtalan átalakuláson és módosításon ment át, amíg létrejött a végleges sziluett. A Biela előképe Kerékgyártó finnországi tanulmányai során készült az egyetem műhelyében,² akkor még rétegelt lemezből. Ezzel a technológiával csaknem valódi ipari körülmények

között kísérletezhetett a tervező. A prototípust 2014-ben mutatta be először a nagyközönségnek a milánói Salone del Mobilén, ahol Néző János felfigyelt rá. A rétegelt lemez és a Krion megmunkálási lehetőségei ugyanis nagyon hasonlóak, innen jött az ötlet, hogy ebben az irányban fejlessék tovább a széket. A Kriont, akárcsak a rétegelt lemezt, sablonra préselik és hajlítják, a körbemaráshoz faipari szerszámokat használnak. Az új anyag új kihívások elé állította az alkotót, és időközben tovább finomította a designt. A rétegeltlemez verzióknak még függőleges lábai voltak, a Biela viszont már enyhén döntött, széttartó lábakat kapott a nagyobb stabilitás és a rakásolhatóság érdekében. A pihenőszék mellett eleinte étkezőszékben is gondolkodtak, azonban erről

KERÉKGYÁRTÓ András: Flagship görgős forgószék | András KERÉKGYÁRTÓ: Flagship swivel-chair on castors
2017, alumínium, polírozott, rétegelt európai tölgy, textilszövet, 76x60x53 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest)
Fotó: Regős Benedek / Iparművészeti Múzeum

kiderült, hogy a kisebb ragasztási felület miatt kevésbé lenne ellenálló. A biztonságos használatért a ragasztáson kívül maga a forma is felelős. A szék lábai ezért nem szabályos síkok, hanem finoman meg vannak hajlítva.

A Frigate szék ülőfelülete rétegelt lemez megmunkálásával készült, míg a háttámlája 3D furnértechnológiával. Előnyös vonalvezetése, könnyű súlya (mindössze 6,1 kg) és szánkótalpai révén rakásolható. Az élek finoman kihajlanak, hogy ne vágják a hátat és a combokat. Lábai a metrikus csavaroknak köszönhetően könnyen ki- és becsavarhatók, egyszerűsítve a szállítást és a tárolást. A Frigate 2019-ben Termék kategóriában elnyerte a rangos iF Design Awardot (iF Design Díj), illetve a Magyar Formatervezési Díjat szintén Termék kategóriában. Gyártója a Plydesign Kft., akikkel szintén 2014-ben, a milánói designkiállítás alkalmával ismerkedett meg a tervező. Babits Tamás, a Plydesign vezetője éppen abban az évben indította el bútorkészítő vállalkozását az édesapja által alapított rétegeltlemez-gyár nyomdokain. Olyan tervezőt keresett, akinek volt tapasztalata ezen a téren. A Frigate szék fa lábszerkezete lett az első közös munkája

KERÉKGYÁRTÓ András: Flagship görgős forgószék (részlet)
András KERÉKGYÁRTÓ: Flagship swivel-chair on castors (detail)
2017, alumínium, polírozott, rétegelt európai tölgy, textilszövet,
a teljes méret: 76x60x53 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest)
Fotó: Regős Benedek / Iparművészeti Múzeum

Kerékgyártó Andrással, ez a jelenlegi Plydesign lábtípusok alapja, és ma is elérhető. Kezdetben az volt a céljuk, hogy többféle, már létező székpalásthoz kompatibilis legyen, később felhasználták a Frigate-hez is, amelynek végleges változata 2019-ben készült el. Kerékgyártó a doktori kutatása során összegyűlt tapasztalatait is hasznosította a szék tervezésekor.³

A Charles Eames és Eero Saarinen 1940-ben tervezett hajlítottra karosszékeire emlékeztető Flagship szék volt az első termék, amelyet teljes egészében a Plydesign számára tervezett 2017-ben. Ezzel a székkal fektették le a márka alapelveit, mely szerint ha valaki beleül egy Plydesign székbe, érezze, hogy azt egy *ember* tervezte egy embernek, maximális figyelmet fordítva a különféle igényekre és a kényelemre. Egy széket sokan sokféleképpen használhatnak, nincs két egyforma szükséglet. A hosszú időtartam, a stabilitás és a komfortosság alapvető elvárások, mégis igen gyakran találkozunk kényelmetlen, észszerűtlen megoldásokkal. Kerékgyártó szerint az sem mindegy, hogyan áll egy szék lába, mennyire lóg ki az ülőfelület alól – minél jobban, annál könnyebb benne elbotlani. A Flagship tervezésekor jó minőségű, de elérhető árú terméket szerettek volna létrehozni. Az alkotó hosszas makettezések után jutott el a végleges formáig. Papírból lemodellezte a rétegelt lemezt, hiszen a két anyag nagyon hasonló módon alakítható. A tervezés során a gyártóval alaposan felmérték a konkurenciát, és rájöttek, hogy ebben a kategóriában nagyon kevesen kínálnak megfelelő karfájú széket. Ők viszont biztosak voltak benne, hogy ergonomiailag többet szeretnének nyújtani. Az idompréselt rétegeltlemez Flagship szék széles, enyhén hajlítot karfája kényelmes támasztékot nyújt a karoknak, az ívelt ülőlap és háttámla a Frigate-hez hasonlóan nem vágja a combokat és a lapockát, a hátat finoman körbeöleli a megfelelő magasságban lévő háttámla. A kárpitozott párnázatot tudatosan belekomponálták a szék struktúrájába, amely így az összhatás szerves részét képezi.⁴

FARKADY Melinda
művészettörténész

1. A cikk apropója, hogy Komporday Rita muzeológus kollégámmal elkezdtük tervezetten archiválni a kortárs műtárgyainkhoz fűződő személyes történeteket, a tervezők inspirációját és az alkotások létrejöttét megelőző designfolyamatot, hogy minél alaposabban feltérképezzük egy tárgy tervezésének és gyártásának körülményeit. Köszönöm Kerékgyártó Andrásnak, hogy egy interjú keretében mesélt a három bútorról.
2. Kerékgyártó András 2013-ban szerzett mesterdiplomát a helsinki Aalto Egyetem bútortervezés szakján.
3. 2020-ban szerzett DLA-fokozatot a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen (MOME).
4. További források: www.bielacollection.com; www.plydesign.eu

Tükör a tükörben

KOCSOR ESZTER SÁRA
ELSŐ ÖNÁLLÓ KIÁLLÍTÁSA A FISE GALÉRIÁBAN

Bármennyire elcsépett is, ha tükör van egy történetben, mindig felmerül Narkisszosz esete, az önmegismerés és önszeretet elengedhetetlenségének, szükséges mértékének, de – tekintettel a tragikus végkifejletre – nem megfelelő nagyságrendjének példázata is. A sokakat vonzó ifjú a víztükörbe tekintve szeretett bele önnön tükröződő képébe, veszítette el a kapcsolatot a külvilággal, ám mindhiába próbálta megölelni a felszínen létrejövő látványt, a víz minduntalan kifolyt karjai közül, így a látvány lehetett csupán övé, csak a szemmel befogadható tapasztalatot élhette meg, és azt is csak önmagát szemlélve.

Kocsor Eszter Sára ékszereit azonban nem csupán csodálni lehet, hanem valódi, érzéki viszonyba is lehet velük kerülni, tükröződő felületű darabjai nemcsak pusztán rátekintéssel segítenek kapcsolatot kialakítani

önmagunkkal, hanem viselve azokat mutathatunk valamit magunkból, reflektálva egyben a minket szemlélőkre is. Ugyanakkor a csukott szerkezetű téri formák elrejtőzést sugallanak, vagy nyitott formátumukban megsokszorozzák önmaguk vagy a belsejükben őrzött drágakövek ragyogását, ezzel is emelve, kihangsúlyozva azok értékességét. Ez az egyszerre kifelé és befelé irányuló vizsgálat, a tükröződés mögötti titkolózás izgalmas és kalandos, egyszersmind tanító jellegű és bölcsen egyszerű is. Az önismeret ma már megkérdőjelezhetetlen fontossága kapcsán érdemes ismét egy ókori bölcsességre támaszkodva felidézni a híres delphoi jósda bejáratánál szereplő mondatot: Ismerd meg önmagad! (Az csak pikáns részlet, hogy szegény Narkisszosz vesztét éppen ennek tilalma okozta.)

KOCSOR Eszter Sára: Aranytükör fülbevaló | Eszter Sára KOCSOR: Gold Mirror earring
2022, PVD-bevonatolt rozsdamentes acél, fejrész: 3x3x1,12 cm, akasztóval együtt: 6,1 cm
Fotó: Piti Marcell

KOCSOR Eszter Sára: Fekete Tükör brosz
 Eszter Sára KOCSOR: Black Mirror brooch | 2022, PVD-bevonatolt rozsdamentes acél, cirkónia, ezüst, 10,5x10,6x4,35 cm
 Fotó: Piti Marcell

KOCSOR Eszter Sára: Fekete Tükör nyakék
 Eszter Sára KOCSOR: Black Mirror necklace
 2022, PVD-bevonatolt rozsdamentes acél, cirkónia, hegyikristály, medál: 8,6x8,35x4,35 cm; hegyikristály sor: 84 cm
 Fotó: Piti Marcell

KOCSOR Eszter Sára: Aranytükör, Fekete Tükör fülbevalók | Eszter Sára KOCSOR: Gold Mirror, Black Mirror earrings
 2022, PVD-bevonatolt rozsdamentes acél, Aranytükör fülbevaló: 3,5x3,5x1,5 cm; Fekete Tükör fülbevaló: 3,4x3,2x1,1 cm
 Fotó: Piti Marcell

Kocsor Eszter Sárának a Fiatal Iparművészek Stúdiója Egyesület (FISE) galériájában bemutatott kollekciónak a háromszög formából felépülő, mértani pontosságú, élre hajtogatott alakzatok méretben változatosak, ettől néhol visszahúzódnak, néha lehengerlőnek mutatkoznak. A ponthegesztő lézerrel készült kapcsolódások által kialakuló varratok adnak némi futurisztikus és high-tech jelleget a daraboknak, s a fémfelületek polírozott simasága még erőteljesebbé teszi ezt a nem-organikus megjelenést. Ugyanakkor a geometriai precizitás megidézi a papírhajtogatás változatosságát: a lapok és élek mentén megalkotható formációk sokszínűségét, a szögletes formából építkező alakzatok természeti lényeket, növényeket, állatokat imitáló ötletességét. Az ékszerek általában kissé befelé hajló, önmagukra záródó kialakítása pedig előhívja a szirmok alkotta virágkelyhek előképét is. Ez kiváltképp igaz azokra a darabokra, amelyeken az ölelően ívelő háromszöghajlatok belsejében egy-egy színes, csiszolt kő is lapul, akaratlanul is a bibe szimbólumát elevenítve fel.

Kocsor Eszter Sára hosszabb ideje foglalkozik a tükröződő felületekből megalkotott formákkal, közel hat éve alkotja már ezzel a technológiával az ékszereit, és míg korábban bevonat nélküli acélfelületből építkezett, mostani egyéni kiállításán három irány ért össze: a korábbi bevonat nélküli, az aranszínű és a fekete felületű tükrök világa. A variabilitás számos további lehetőséggel kecsegtet, nem csupán a méret és a szín, de az építkezési metódus adta elágazási pontok mentén is. A művész maga is úgy vallja, hogy még mindig annyi további alternatívát lát, mintha valami kimeríthetetlen kút lenne előtte, amelyből táplálkozhat a későbbiekben is.

Hogy ez a tükrölabirintus hol ad lehetőséget egyéni kapcsolódásra, az talán abban érhető leginkább tetten, ahogy Kocsor Eszter Sára vallja az ékszereiről: azt a határozottságot jelenítik meg, amilyen ő maga mindig is szeretett volna lenni, és amilyen elszántnak érzi magát alkotás közben.

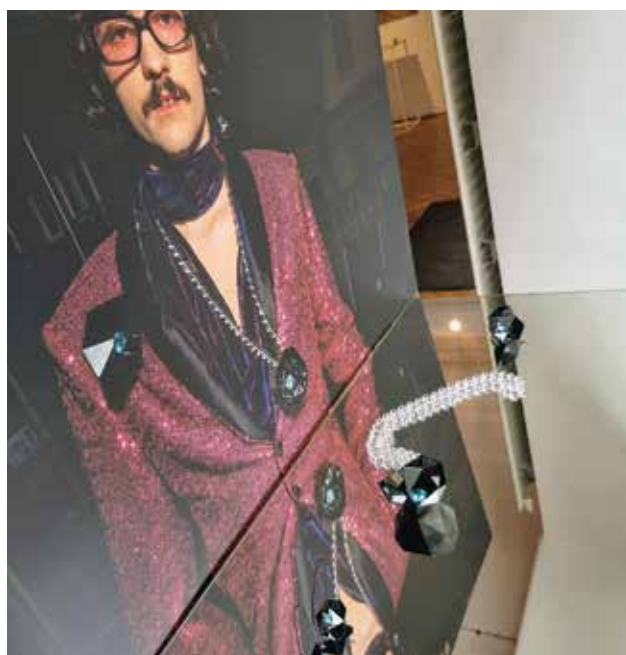
A sok részletből, apró(bb) egységből összeálló egész felépülésének folyamata párhuzamba állítható a személyiségünk darabkáival, azok elválaszthatatlan, összehegedt, egyé lényegült mivoltával, miközben az extrovertált és introvertált jellegzetességek is megtalálhatók az ékszerek sajátosságai között is. Az egyetlen kukucskalóablakkal rendelkező, majdnem teljesen zárt gyűrűtől a tálszerűen kibomló, belsejét könnyed fesztelenséggel feltáró brossig nagyon sokféle állapotú és helyzetű megjelenés sorakozik a kollektciók darabjai között. Ahányféle lelkiállapot csak lehetséges, ahányféle érzelmi zártság vagy nyitottság létezhet egy skálán, legalább annyiféle stádiumban lévő, kifelé sziporkázó vagy befelé töprengő állapotú ékszert találunk Kocsor Eszter Sára mostani válogatásában.

A kiállításon a ragyogó, fényes és tükröződő felületek szinte puritán környezetbe kerültek, és ez a galériába

belépve azonnal rájuk irányította a figyelmet. A kollektciók majdnem valamennyi darabja tükörrel fedett felületeken kapott helyet, néhány nagy méretű gyöngyökkel készült nyaklánc került csupán a falra. Ezzel az installálási móddal körüljárhatóságuk, a minden oldalról megtekinthetőségük lett megsokszorozva, rímelve az önreflexió gondolatára is. Eközben a szemlélő akaratlanul is bevonódott a tükröződésekbe, nagyon nehéz volt a szemlélődés közepette olyan szöveget találni, úgy hajolni a posztamensék fölé, hogy ne kerüljön bele tulajdon önarcképünk a látványba. Ez játékoságot is adott a kiállításnak, hiszen nagyon pontos visszajelzést kapott a látogató, a néző arról, hogy mennyire kerülhet közel a brossok, fülbevalók, gyűrűk felületéhez, illetve hogy mennyire kell saját személyiségének (arcának) is részt vennie a kapcsolatteremtésben.

KOCSOR Eszter Sára Tükör a tükörben című kiállítása (részlet)
Photo of Eszter Sára KOCSOR's exhibition Mirror in the Mirror
FISE Galéria, Budapest, 2022
Fotó: Kocsor László

KOCSOR Eszter Sára Tükör a tükörben című kiállítása (részlet).
A háttérben BARTIS Milán Rafael divatfotója | Eszter Sára KOCSOR's show titled Mirror in the Mirror. In the background: Fashion photo by Milán Rafael BARTIS | FISE Galéria, Budapest, 2022
Fotó: Kocsor László

KOCSOR Eszter Sára Tükör a tükörben című kiállítása (részlet).
A falon BARTIS Milán Rafael divatfotója | Photo of Eszter Sára KOCSOR's exhibition Mirror in the Mirror. On the wall: Fashion photo by Milán Rafael BARTIS | FISE Galéria, Budapest, 2022
Fotó: Kocsor László

A kiállításon Bartis Milán Rafael sajátos hangulatú és megvilágítású divatfotói is szerepeltek, statikus és mozgalmasságban is megmutatva Kocsor Eszter Sára ékszereinek viselés közbeni megjelenését, visszafogott és extrovertált beállításokban egyaránt. Ahogy az arc, a tekintet, úgy az ékszerek is a lélek tükreiként néztek vissza a szemlélőre.

FAZEKAS Ildikó
design- és művészetmenedzser

(Kocsor Eszter Sára Tükör a tükörben című kiállítása. FISE Galéria, Budapest, 2022. június 7–24.)

Az üzenet tárgya: a tárgyak üzenete

A MOME DESIGN INTÉZETÉNEK 2022. ÉVI DIPLOMAMUNKÁI

Rövid az ember emlékezete. Jellemző ránk, hogy egy sorstragédia után a visszatérő élet öröme törli a korábbi rossz emlékeket. Már nem emlékezünk az alig egy éve még érvényes karanténra. Egyetemi emlékeink közül töröljük a távoktatásban megtartott órák, virtuális konzultációk emlékét. A bezártságot és a kényszerhelyzeteket, amiket a járvány teremtett, már magunk mögött hagytuk, s máris új feladatok előtt állunk. A pandémia sok tekintetben új időszámítás kezdetét jelentette, és a jelen radikálisan szűkülő

ipari lehetőségei és átalakuló gazdasági szerkezete is újabb kihívásokat jelent a design számára. Időnek kell eltelnie, hogy létrejöhessen az a távlat, ahonnan a hosszú távú hatások láthatóak és érzékelhetőek lesznek. Különösen érdekes látni, milyenek a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME) Design Intézete diplomázóinak munkái ezen időszámítás kezdetén, a pandémia utáni első és a háborús időszak előtti utolsó évben mindenképp egy különleges helyzet pillanatképét adják, többszörös viszonyítási pontot jelölnek.

BERKES Anna Csenge: BCB Ceramics – Back to cocoa beans kóstoló- és kínálótál | Anna Csenge BERKES: BCB Ceramics – Back to cocoa beans, dish for serving and tasting | 2022, gázos és fatüzes kemencében égetett kerámia, préselés, szárítás, 22x20x2,5 cm
Fotó: MOME

BODÓ Vanessa: Új kihívások digitáispedagógus-díj
Vanessa BODÓ: New challenges digital pedagogue prize
2022, float üveg, ragasztás és fémgőzölt technika, 9x9 cm
Fotó: MOME

A MOME előző diplomája még virtuális keretek között zajlott, nagy megkönnyebbülés volt sokak számára, hogy idén minden visszatérhetett a rendes kerékvágásba. Látszólag. A diplomavédéseken – többnyire – már

kivitelezett, kész munkákat láthattak a személyesen is jelen lévő bizottsági tagok, s ez mindenképpen a régi diplomaakra emlékeztetett. A munkák jellegén és a gondolatiságukon azonban látszik, hogy alkotóik tanulmányaik tetemes részét töltötték négy fal között. Sok munka nem is a funkció felől közelít, hanem célja elsősorban lélektani, egyfajta traumafeldolgozás. Sok mű háttérben áll szorongás, félelem, vagy épp valami gyermekkori élmény vagy érzelem. Más munkák alapvetően intellektuális hozzáállást tükröznek, felfoghatók konceptualista képzőművészeti projektek kezdeményeinek. Talán az „utolsó igazi békeév” hangulata is érződik azon, hogy mennyire introvertált munkák ezek: az energiatakarékosság, a gazdaságosság, a gyárthatóság, a széles körű szociális igények nem jellemzőek.

Ennek ellenére a fenntarthatóság és a megújuló anyagok használatának kérdése több helyen felbukkan, és évről évre több projekt helyezi előtérbe a környezettudatosság és takarékoság, újrahasznosítás témáját. Sok munka foglalkozik valamilyen hátrányos helyzetű csoport fejlesztésének lehetőségeivel, így jelen vannak a szociális indíttatású művek is, melyek a jövőben várhatóan

BUJA Hanna: Játék a világban korai fejlesztést segítő eszköz | Hanna BUJA: Play in the world, early developmental aid
2022, fa, szivacs, vászon, beirdalásos módszer, ragasztás, rétegelés, 35x80x25 cm
Fotó: MOME

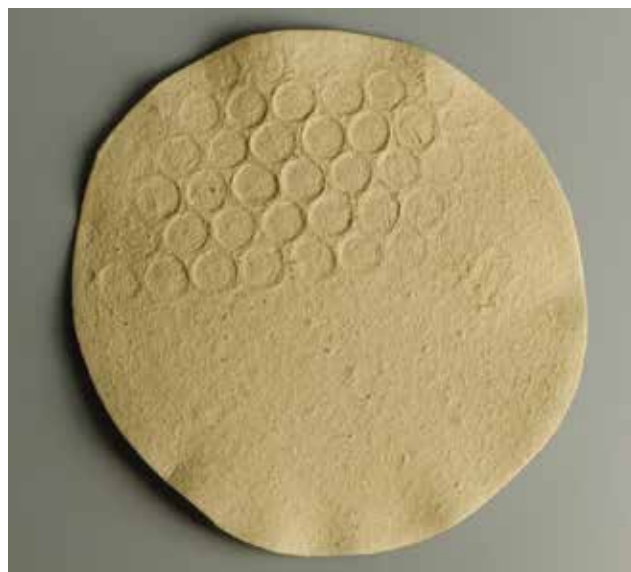
nagyobb hangsúlyt fognak kapni. Az újdonság erejével hat még, bár egyre természetesebb a digitális eszközök, virtuális felületek és textúrák szerves beemelése a formatervezés világába. Az iskolában idén el is indult a „digitális tárgyalkotás” szakirány, és már idén is vannak olyan munkák, melyek a későbbiekben már ez alá az új kategória alá tartozhatnak majd. Talán a pandémia teremtette introvertált időszaknak köszönhető az is, hogy a korábbiakhoz képest markánsabban van jelen a szó klasszikus értelmében vett „iparművészet”, ahol az anyag mesteri megmunkálása, és a szép (mű)tárgy létrehozásának célja lebeg az alkotó szeme előtt.

Tárgyalkotás: vissza az iparművészethez!

A tárgyalkotó szak munkái közül Maczák Gabriella diplomamunkája (*Csuhé – mezőgazdasági mellékter-*

SZORG Luca Rebeka: MENDE – Városi legendák projekt
Luca Rebeka SZORG: MENDE – Urban legends project
2022
Fotó: MOME

MACZÁK Gabriella: Csuhé – mezőgazdasági melléktermékből csomagolásra és tárolásra alkalmas alapanyag
Gabriella MACZÁK: Cornhusk – raw material for packing and storing from agricultural side products | 2022
Fotó: MOME

mékből csomagolásra és tárolásra alkalmas alapanyag) kukoricacsuhéból készített új anyag felhasználási lehetőségeivel foglalkozik. A fiatal művész sokat fáradozott egy új matéria kikísérletezésével. Nem készített tárgyakat, hanem egy új csomagolóanyag létrehozásával foglalkozott, végeredménye is egy papírszerű anyag lett. A projekt mindenképpen előremutató, mely szét is feszíti a diploma kereteit. Egy hasonló innováció mindenképpen időszerű és izgalmas lehetőségeket rejt mind a potenciális sorozatgyártás, mind az egyéni tárgyak megformálása terén. A termelési melléktermékek egy hiánygazdálkodásban is felhasználhatók, hasznosításuk gazdaságossági és környezeti szempontjai sem elhanyagolhatók. Várhatóan az ehhez hasonló kutatói munka a MOME életében a jövő egyik meghatározó pályája lesz, melyen az elsők között indult el Maczák Gabriella.

Sógor Sarolt munkája klasszikus iparművészet. A fém és üveg párosítása az art deco korszakban is izgatta a művészeket, Sógor Sarolt esetében a kombináció ugyan csak kezdeti anyagkísérlet volt, a kutatás íve azonban a modern iparművészet hőskorát idézi. A végső munka, a *Kapcsolódások / Connections* egyanyagú fém tárgykollektív lett, funkcionális, testhez illeszkedő, illetve a testformákra reflektáló tárgykból. Sógor Sarolt mesterművét a fémlemez hideg domborításával, trébeléssel készítette el, elkepesztően magas szakmai minőségben. Ez a munka – főleg az itt látható kiforrott funkcionalista szemlélettel párosítva – réginek ható, ám örök, időtlenül nemes minőségeket hordoz. A modern kor érett időszakát idézi a test és tárgy finom, érzékeny kapcsolata is.

SÓGOR Sarolt: Kapcsolódások tárgykollektív
Sarolt SÓGOR: Connections object collection
2022, fémlemez, domborítás, trébelés
Fotó: MOME

Bodó Vanessa *Új kihívások* című digitálispedagógus-díja a címében a jövőbe mutat, a felvetés azonban talán túl éles kontrasztban van azzal a klasszikus stúdióüveg-tárggyal, melyben szintén a késő modern iparművészet

világát látjuk visszaköszönni. A magyar üvegművészet erősségének számító csiszolt-ragasztott technikával művészen kivitelezett trófea magas szakmai minőséget képvisel, bár kevéssé magyarázza meg, hogy mi köze a munkának a digitális világhoz és a pedagógiához. A kivitelezett tárgy egyedi üvegplasztikaként is megállja a helyét, főleg ha kontextusát inkább a magyar (képző) művészi üveg múltjában és jelenében találjuk meg, és nem a szakdolgozó által adott funkciót vagy feladatot kérjük számon rajta.

Berkes Anna Csenge *BCB Ceramics – Back to cocoa beans* fantázianevű csokitálaló készlete izgalmas, egyedi tárgy. Bár elméletileg ez a mű is funkcionális céllal rendelkezik – kézműves csokoládébonbonok kóstoltatásához szolgál felszolgálóedényként –, mégis több annál. Különleges, talán túl „karakteres” forma ehhez a feladathoz, ám esztétikai minőségei révén mégis segít közelebb kerülni egy másfajta kézművesség, a manuális csokoládékészítés világához. A tárgy a „new craft” jegyében született, és formái itt is régebbi korok, sőt távoli országok világát idézik, így ez a munka is szorosan köthető a klasszikus iparművészet fogalmához.

Szorg Luca Rebeka Pécs városi legendáit megidéző rejtett üvegtárgyaival (*MENDE – Városi legendák*) túllép a pusztá tárgyalkotás területén. A mű nemcsak szép tárgyakat tartalmaz, hanem egyúttal interaktív játék, lehetséges turisztikai attrakció is. Pécs városának hagyományai a magyar üvegművészetben a Mecsek régi üveghutáiig nyúlnak vissza, Jegenyés János révén pedig a modern magyar üvegművészet is sokat köszönhet a városnak. Üdítő és örömteli, hogy Szorg Luca Rebeka által a legújabb generáció is továbbviszi a város üvegművészeti hagyományait, munkájával egy új, nyilvánosabb és attraktív dimenziót nyitva abban. A munka egyértelműen a konceptuális képzőművészet és a szobrászat határait feszegeti, így a magyar üvegművészet legnemesebb hagyományát üdén, egyéni hangon folytatja.

Vrabély Edit *Állatformák* című diplomamunkája egyértelműen a digitális tárgyalkotás új műfajának irányába mutat. Kerámiaként első ránézésre esetlegesnek is tűnhet „posztmodern” modora, élénk színei, furcsa formái, anyagszerűtlensége, ám ha elvonatkoztatunk az anyagtól, melyben készült, játékként vagy plasztikai variációk sokaságát felvonultató, digitálisan nyomtatott

TREFFLER Máté: Mercedes-Benz Vision EQ Flow koncepcióautó | Máté TREFFLER: Mercedes-Benz Vision EQ Flow conception car 2022

tárgysorozatként egyaránt felfoghatjuk. Az ehhez hasonló projektek mindenesetre a jövőben sokkal könnyebben és talán jobban kibonthatóan lehetnek jelen a digitális tárgyalkotás szakirányában, ahol az anyaghasználat szabadsága révén a hasonlóan játékos, előremutató ötletek új otthonra lelhetnek.

Sümegeh Anna *Oldódás* című munkája a traumafeldolgozás, lelki folyamatok tárgyi kifejezésére hoz példát. A tárgy egy lebomló anyaggal körbevett fémgyűrű. Ahogy a traumánkat feldolgozzuk, a trauma leírását tartalmazó, levélből készült külső burok lebomlik a belső aranygyűrűről. A munka jelentése az, hogy a sérelmeink, traumáink lebontása, kezelése egy hosszú folyamat, melynek során fokozatosan szabadulunk meg a ránk

KOVÁCS Kristóf: Stúdiólámpa
Kristóf KOVÁCS: Studio lamp
2022, rétegelt falemez, fém, textil, magasság: 170 cm
Fotó: MOME

rakódott sérelmeinktől, és kerül napfényre a valódi, tiszta éniünk. Talán épp ezért is riasztó, ha úgy tetszik „csúnya” a tárgy első látásra, a végeredmény pedig meglepően egyszerű. Ez azonban mutatja, hogy az alkotó számára műve mondanivalója többet jelentett, mint a formai megoldások kérdése, a mű a konceptuális képzőművészet felé mutat.

Gereczné Deák Zsuzsanna *Re-built Glass* című diplomamunkája érett koncepció alapján, komplex programot követ. Az üveg felhasználásának lehetőségei már most nyilvánvalóak, mikor új építésű épületeink homlokzatainak meghatározó része készül üvegből. Az építészeti alkalmazás és az újrahasznosítás területei azonban ez idáig nem fedték egymást: újrahasznosított üveg csak csomagolásra alkalmas, építészeti használatára eddig nem került sor. A Föld erőforrásai azonban kezdenek kiürülni: elfogy a homok. Ez a diplomamunka erre a nagyon is aktuális problémára reflektál, a megoldás pedig egyszerű: az üvegtégla. A mű így a késő modern kor esztétikai világát idézi, miközben a technológia a 21. századé. A diplomamunka egy lehetséges jövőbeli sikertermék lehetőségeit vetíti előre, és illeszkedik a MOME jövőjét is mutató anyagkísérletek irányába.

Formatervezés: funkció és szépség

A formatervező szakosok munkái között két olyan mű is akad, amely a funkcionális tárgytervezés, azon belül is az otthoni, lakberendezési eszközök világába illeszkedik. Kovács Kristóf *Stúdiólámpa* nevű házi lámparendszere és Horváth Ákos moduláris *Kisasztalegyüttes nappaliba és társasági térbe* című műve közül talán az előbbi mutat inkább egy valóban termékként hasznosítható prototípus irányába. Az ötletes lámpa szép, jól használható és piac-képesnek is ígérkezik. Horváth Ákos diplomája esztétikájában a klasszikus, hatvanas években virágzó csőbútorok világát idézi. Mozgatható, műszakilag izgalmas ötlet, bár diplomamunkaként kissé befejezetlennek hat: a pandémiás időszak, mely ezt az évfolyamot is sújtotta, ennél a műnél a műhelymunka sajnálatos hiányában, az előzetes kísérletek lehetőségeinek korlátaiban bosszulta meg magát.

Ha már többször is előjött az érett modernizmus, a harmincas és hatvanas évek formavilága, Treffler Máté konceptautója, a *Mercedes-Benz Vision EQ Flow* egyenesen Phillip O. Wright klasszikus „ezüst nyilát”, az 1933-as *Pierce-Arrow Silver Arrow*-t idézi. A szép formák, az áramvonalasság egyaránt a harmincas évekbe röpitene vissza, egyúttal a „szép autót” ideája, a „konceptautó” gondolata is az ipari formatervezésnek ezt, az iparművészethez leginkább közelítő irányzatát

hozza közénk közel száz évvel később, ahol a mögöttes műszaki tartalom már egy önvezető elektromos autóé. Ez a szellemiség a járműtervezés azon hőskorszakára emlékeztet, amikor a jármű nem pusztán közlekedési eszköz, hanem mozgó szobrászati alkotás is volt.

Buja Hanna *Játék a világban* diplomamunkája lelkes, szenvedélyes, szerethető és érzelmes munka: egy plywoodból létrehozott mozgásfejlesztő fizioterápiás eszközcsalád. A speciális fejlesztőtornákhoz használatos eszközöket sikerült az alkotónak előben is tesztelni, ez pedig használhatóságukat is igazolni tudta. Hasonló módon „küldetéstudatos” munka Nagy Tamás Máté *Alternatív rutinok* című telefontöltő-koncepciója. A leválasztható és változtatható fa-üveg töltő emlékeztet minket a technológiafüggőség problémájára, mely talán épp a pandémia alatt vált nyilvánvalóvá, és maga is önálló „járvánnyá” az elzártság mellékhatásaként. A mű arra sarkall minket, hogy távolodjunk el a „hozzánk nőtt”, „hozzánk ragadt” technológiai eszközeinktől magunknak is megadva a „töltődés”, új erőre kapás lehetőségét.

Lukács Andrea *Tér-törő* című diplomamunkájában az emocionális design útján haladva ragadta meg az ülőalkalmatosság témáját, melyből végül egy olyan szék lett, ami mintegy „feltárukozik az előtt, aki ráül”. Ez a valóságban azt az illúziót jelenti, hogy a szék olyan, mintha egy furcsa „puli-medúzaként” lebegne egész addig,

ameddig helyet nem foglalunk rajta. Amikor ráülünk, hirtelen feltáruul, hogy a tárgy mégsem lebeg, hanem lábai vannak. A remekül prezentált munka egy igazán szép tárgy, ahol finom kötött és horgolt részletek rejtik el a szerkezetet. A finom textúrák, a puha anyagok kellemes látványt nyújtanak, és funkcionális ülőalkalmatosságként sem kényelmetlen, ezáltal remekül teljesíti saját vállalásait.

Textil: a fantázia megtestesülése

Szabolcs Erzsébet Rozália *Wool Project* című munkája szintén anyagkísérlet: alternatív megoldásokat kínál. Gyapjúhulladékból készített egy új anyagot, melyből aztán préseléses technikával hozott létre használati tárgyakat. A hulladék gyapjú felhasználása amúgy nagyon kurrens téma: nemcsak a formatervezés, de az építőipar is kísérletezik vele, hisz a textilipar termeli a világon a második legtöbb hulladékot.

Jiang Erzsébet ruhakollekcióját a K-pop, elsősorban az ebben a szubkultúrában jelen lévő ambivalens nemi szerepek és jellegek ihlették. A *Prettier than you'll ever be* című munka elsősorban a feminin maszkulinitás, a „lányos fiúk” vonzerejének témáját vizsgálta a K-pop-kultúrán keresztül, ahol köztudottan nagyon nőies férfiak válnak szexszimbólumokká. Az eredmény egy kellően ironikus, humoros kollekció lett. Bár az

ERDEI Dóra: *Recollection – Reconnection* lakástextil-kollekció | Dóra ERDEI: *Recollection – Reconnection* home textile collection | 2022, pamutzatén
Fotó: MOME

ROZSÁLYI Boglárka: Oldaltáska a Self-love kollekciónál | Boglárka ROZSÁLYI: Side bag from the Self-love collection
2022, műszőrme, szivacs, műanyag gyöngyök
Fotó: MOME

alkotó meggyőzően és következetesen vezeti le eredeti gondolatmenetét, az eredmény élvezetéhez mégsem szükséges ennek a meglehetősen ambivalens popzenei műfajnak és szubkultúrának az ismerete. A diplomadíjat is elnyert eredmény egyszerre poénos, izgalmas, élvezhető kollekciónak, amely igazi „fashion show kedvenc” lehet a maga sajátosan androgün, trendin kimódolt és minden ízében (meg)tervezett minőségeivel.

Huszár Réka *Curating my future fashion* című „VR-ruha” munkája egészen új dimenziókat nyithat például a jelmezek terén, lévén a bemutatott ruhák a valóságban nem léteznek. A munka a virtuális valóság egészen új lehetőségeit kutatja, hisz a modellek nem viselnek mást, mint a legegyszerűbb vászonruhát. A vászon azonban vetítívászon: olyan felület, amelyen minden vágyunk, álmunk, fantáziánk életre kelhet. Elmozdulunk a „tárgyak” világából a „dolgok” világába, hisz minden, ami a szemünk elé tárul, teremtett és kreált, virtuális „dolog”, míg a fizikai „tárgy” maga végtelenül egyszerű, igazából jellegtelen.

Rozsályi Boglárka *Self-love* táskakollekciója is traumákból indul ki: alapvetően praktikus tárgy: stresszlevezető eszköz. A taktilis ingerek sokszor a legegyszerűbb és legkézenfekvőbb módjai a felgyűlt

stressz levezetésének. Mindenkinek vannak szétfogdosott sálvégei, elrágott sálbojtjai, vagy hasonló módon elkoptatott tárgyai. Rozsályi Boglárka szándékosan olyan tárgyakat tervezett, amelyek a lehető legalkalmasabbak arra, hogy „matathassuk”, „tépkedhessük” őket. Az ötlet frissessége szinte önmagától teremti meg a tárgyakat.

Erdei Dóra *Recollection – Reconnection* fantáziánévű műve a múltba nyúl vissza: gyermekkori élmények ihlették munkáját. A mű hasonlóan távolodik el ihlető forrásától, mint Jiang Erzsébet K-pop-kollekciója: a nagy otthonkijától a diplomamunka nyomtatott, szinte pszichedelikus lakástextiljeiig hosszú alkotói út vezetett. Az eredmény kétségtelenül izgalmas és érdekes, a néző számára pedig kifejezett szellemi kihívás visszafejteni a kiindulás alapjait.

SZALAY Bence: Mese a fehér árnyékról, a kollekciónak egyik darabja
Bence SZALAY: Tale about the white shadow, a piece of the collection
2022, damil
Fotó: MOME

SZABOLCS Erzsébet Rozália: Wool Project – Alternatív megoldások gyapjú felhasználására | Erzsébet Rozália SZABOLCS: Wool Project – Alternative solutions to use wool | 2022, gyapjúhulladék, préselés
Fotó: MOME

Ami Erdei Dóra munkájánál kellemes, generációkon átívelő formai játék, az már komoly traumákat sejtető generációk közti párbeszéd Kecskés Fanni *Örökség – transzgenerációs trauma* című diplomamunkája esetében: a generációkon átívelő stressz témáját feszegeti. A mű kiindulási alapja az a tudományos tény, miszerint egy adott ember meghatározó traumája úgy mond „leképeződik” a

PAPP Zsófia: Virágnyelven – népművészet mint transzgenerációs örökség ruhakollekció
Zsófia PAPP: In flower language – folk art as transgenerational legacy dress collection | 2022
Fotó: MOME

génjeiben, ily módon sebeink, bűneink „anyáról lányára és apáról fiúra szállnak”. A diplomamunka egyfajta figyelemfelhívó eszköz, egy performance része, mely erre az epigenetikai jelenségre akar rámutatni. Traumáink, sérelmeink ugyanis anélkül is képesek gúzsba kötni, megkötözni, hogy annak tudatában lennénk, vagy azokhoz tevékenyen hozzájárulnánk.

Batke Anna Luca *Leplezetlen szerkezet* nevű öltözékei igazi különlegességek. A „kimozdított szabások” ihletője a japán művész, Shiro Kuramata (Kuramata Siro) volt, akinek bútorai a nyolcvanas években váltak különlegesen népszerűvé, így a klasszikus posztmodern design meghatározó művei lettek. Batke Anna Luca az előkép posztmodern gondolatait kellő mélységgel és megértéssel közelíti meg, így amikor eltolt, dekonstruált szabásmintáit megalkotja, munkája nem válik esetlegessé, vagy öncélúvá. Végig működnek a ruhák, sőt, kifejezetten hordható és szép öltözékek jönnek létre.

Ujváry Berta Zsófia *Otthon* című munkája cseppet sem hivalkodó, egyáltalán nem bonyolult és nem is túlgondolt. Ez a mű is a „klasszikus” iparművészet gondolatát élesíti újjá akkor, amikor kellő kutatás, megalapozott gondolatiság és alapos szakmai felkészülés után egy olyan textilanyagot állít elő, amellyel kapcsolatban az első gondolatunk az: hol lehet ezt kapni? A gondolat mögötte az „otthon” fogalmához kötődik, olyan minőségeket keres mind pszichológiai, mind esztétikai szinten, melyek az emberben a ragaszkodás, kötődés érzését erősítik. Tegyük hozzá: sikerrel. A munka késztermék, vállalt célját teljesítve indítja be a néző elsődleges ingereit.

Czumbel Renate *Mom-to-be* elnevezésű ruhakollekciójának lényege, hogy a kismamák a várandósság ideje alatt és a szülést követően is tudják viselni darabjait. A feladat egyáltalán nem könnyű, és talán egy teljes kollekció szintjén nagy vállalás is, viszont az alakítható kabát önmagában kiemelkedő darab, ahol a terhesség és az újszülött hordozásának időszaka alatti viselés nagyon egyszerű és ötletes átalakítások révén válik lehetővé.

Szalay Bence *Mese a fehér árnyékról* című művének mesevilága nemcsak a koncepció szintjén, hanem tárgyi valóságában is a szemünk elé tárul. Damilból szőtt kollekcióját ugyanis népmesei hősök ihlették. A Nap, Hős, Varázsnővény, Terülj-terülj asztalkám és Aranyszőrű bárány fantáziáneveket viselő művei a népmesei hősök és alakok világát szinte szoborszerűen, plasztikus minőségekben jelenítik meg.

A múlt és jelen kapcsolata, a népmesék világa és a mai kor ütköztetésének gondolatához passzol Papp Zsófia *Virágnyelven* megfogalmazott munkája is. A struktúra, a szabás a magyar népművészet világát idézi, hisz az

alkotó számára a „népművészet” transzgenerációs örökség, élő hagyomány. A néptánc, népművészet világa egy mindennapi „szubkulturaként” jelenik meg, ahol a virágok egy sajátos vizuális nyelv alapvető morfémáit jelentik. Ilyen módon egy minden ízében mai és kifejezetten izgalmas kollekció jön létre, ahol a funkcionalitás és a hagyományokkal való párbeszéd egy szép és elegáns, mégis egyszerű és könnyed eredményt szül.

UJVÁRY Berta Zsófia: *Otthon* textil | Berta Zsófia UJVÁRY: *Home* textil 2022, jacquard-szövésű szaténszövet
Fotó: MOME

A 2022-es évben a MOME Design Intézetének diplomája tehát több tanulással is szolgált. Egyrésztől örömmel nyugtázzhatjuk, hogy a pandémia a nehézségek és lemondások mellett sem okozott drámai törést a designszakma életében. A szakma él, aktívan reagál – mint korábban is – a körülöttünk lévő világ teremtette kihívásokra. Ugyanakkor láthatjuk azt is, hogy ezek a kihívások nem múltak el, sőt újabbak várhatók. A design ezekre minden más művészeti ágánál gyorsabban és érzékenyebben reagált és fog is reagálni: az anyagkísérletek jelentősége a közelgő energiaválság idején felértékelődik, hisz a fenntarthatóság, az újrahasznosítás gondolata immár nem üres frázis, vagy a környezetvédők hóbortja, hanem a magyar design megmaradásának a kulcsa is egyúttal. Ha ezeknek a kihívásoknak a magyar design nem képes megfelelni, hamar pusztá léte is megkérdőjeleződhet. Ezért is fontos az, hogy a már most jelen lévő innovatív szemlélet, a design társadalmi dimenziója és a designer innovatív tudatossága még meghatározóbban legyen jelen, és a designerek az őket körülvevő világra fogékonyan és folyamatosan reflektálva alkossanak.

SZILÁGYI B. András
művészettörténész

Festői kárpit-szépségek

MÁLIK IRÉN TEXTILMŰVÉSZ KIÁLLÍTÁSA

Egy kiváló kárpitművész – Máder Indira – a közelmúltban az *Országút*¹ című lapban közreadott eszmefuttatásában, mesterségéről medítálva fogalmazta meg az alapkérdést: „Mi is hát a falikárpit?” A kérdésre pontos, világos választ adott: „A kárpit szövött kép, a képi-ség és a szövésből fakadó sajátosságok egyedülálló együttese. Képzőművészet annyiban, amennyiben e műfaj alkotásai a képi ábrázolás igényével falra kerülnek, ugyanakkor iparművészet, hiszen anyaga a textil, létrehozásának technikája pedig a kézi szövés speciális kézműves ága. A középkori eredetű európai kárpitművészet több tíz négyzetméteres darabjai eredetileg

templomok, várak és paloták tereinek díszítését szolgálták. A csodálatosan megszótt bibliai vagy a szentek életét bemutató jelenetek, a világi darabokon pedig az uralkodói mintaképnek tekintett nagy hadvezérek vagy fejedelmek hősi tetteit elbeszélő ábrázolások átfogó ikonográfiai programot adtak a nézők számára, vastag, puha szövetük pedig fölfogta a kőfalakból áradó hideget.” A képző- és iparművészet alkotóterületeit szintetizáló ágazat különleges, jellemző jegyeiről, technikai sajátosságairól a művész megállapította: „A kárpitsövés a függőlegesen futó lánccsík- és a vízszintes vetülékfonalak speciális

MÁLIK Irén: *Ő megúsza!* | Irén MÁLIK: *It got away!* | 2020, gyapjú, pamut, szövött, 97x115 cm
Fotó: Kabai Edina

kereszteződéséből jön létre. Álló rendszerű szövőszéken a kárpit szövése hagyományosan a fonákoldalról történik. A látható képi világ a színes vetülékfonalakból születik, melyek teljesen elfedik a láncfonalakat, önálló, zárt színfoltokat és formákat alkotva. [...] A láncfonalak centiméterenkénti sűrűsége a kárpit technikai finomságának egyik mutatója. Míg a XVI. században a leghíresebb brüsszeli műhelyekben 12-es sűrűség is előfordult, napjainkban leginkább 4-es, 5-ös felvetéssűrűség a leggyakoribb [...].”

Immár több mint öt évtizede ennek a gondos, precíz előkészítést, tervezőmunkát, és nagy-nagy kitartást és szorgalmat igénylő, hosszú-hosszú munkafolyamatok

teljesítését megkövetelő alkotóterületnek az alkotója Málik Irén. A tősgyökeres, régi csepeli család leszármazottjaként ma is ebben a városrészben tevékenykedő, legfontosabb tárlatait 1976 óta itt bemutató alkotó ezúttal is – mint legutóbb 2015-ben – a Csepel Galériában tárta közönség elé az eredetileg két évvel korábban tervezett, s a járvány miatt napjainkra halasztott, a 75. születésnapja alkalmából megrendezett visszapillantó kiállítását, amelyen az ezredfordulót követő két évtizedben, koncentráltan a közelmúlt 10-12 évében született munkák kerültek a falakra. A tárlaton a kárpitok mellett az azokkal mind a színkezelésben, mind a kompozíciós rendben, mind a tematikában rokon jellegű pasztellképek –

MÁLIK Irén: Szindbád | Irén MÁLIK: Sindbad | 2019, gyapjú, pamut, szövött, 132x123 cm
Fotó: Kabai Edina

főiskolai tanulmányrajzok átírása révén megalkotott városképek, valamint újabb csendéletek – is megjelentek, amelyekkel kapcsolatban utalnunk kell a festészetet és a kárpitművészetet összefűző képesség jelenségére, de arra is, hogy Málík Irén eredetileg festőnek készült, de aztán tanulmányai során a textilművészet vált fő alkotóterületévé.

Az egymástól szigetszerűen elkülönülő, történetileg nehezen rekonstruálható korai történések követően a magyar művészetben alig több mint százéves folyamatos történeti múltra tekinthet csak vissza a szövött faliképek megalkotásának históriája, amely folyamatban fontos időszak volt az 1960-as és 1970-es évek fordulója, amikor Málík Irén kilépett a Magyar Iparművészeti Főiskola kapuján. Két meghatározó tendencia determinálta pályakezdő alkotószakaszát, majd munkásságának kibontakozását. Az egyik az úgynevezett eleventextil-fordulat volt, amely a kísérleti textil, a tértextil, a textil-plasztika térhódításával egyszerre a tradicionális szövött faliképet, a hagyományos kárpitot kissé háttérbe szorította. A másik tényező egzisztenciális jellegű volt: a korszak textilművésztől az autonóm művészi munkásság mellett alkalmazott tervezői tevékenység gyakorlását is

megkövetelte a rendszer. Így Málík Irén, aki továbbra is hűséges alkotója volt a síkba komponált, tradicionális falikép-művészetnek, számos kortársához hasonlóan aktív gyári tervezői feladatokat is vállalt: 1975-től a rendszerváltást követő évekig, a magyar textilipar összeomlásáig dolgozott a könnyűipari ágazatban, kezdetben a Magyar Posztógyár, majd a Soproni Szőnyeggyár, később, 1985-től a Lakástextil Vállalat gyára, illetve a Latex Stúdió tervezőjeként; s ebbéli minőségében főként szőnyeget tervezett. A modern magyar kárpitművészeti tradíciókat megalapozó, a Ferenczy Noémi szellemi-művészeti ideáit életető, az általa teremtett hagyományt továbbépítő életművek azonban ekkor is tovább gyarapodtak: Málík Irén mellett Solti Gizella, Dobrányi Ildikó, Polgár Rózsa, Hager Ritta, Rónai Éva, Péreli Zsuzsa, Kecskés Ágnes, Hauser Beáta és kortársaik az eleven textil két évtizedében is jelentős művekkel gazdagították a magyar textilművészetet. Töretlen alkotói tevékenységük nagy szerepet játszott abban, hogy a hagyományokhoz szorosabban kötődő textilművészeti ágazat, a kárpitművészet a kilencvenes évektől fokozatosan ismét megerősödött, újra hangsúlyossá vált. Ezeknek a folyamatoknak fontos művei voltak a szombathelyi textilművészeti seregszemléken, a keszthelyi Pelso-kiállí-

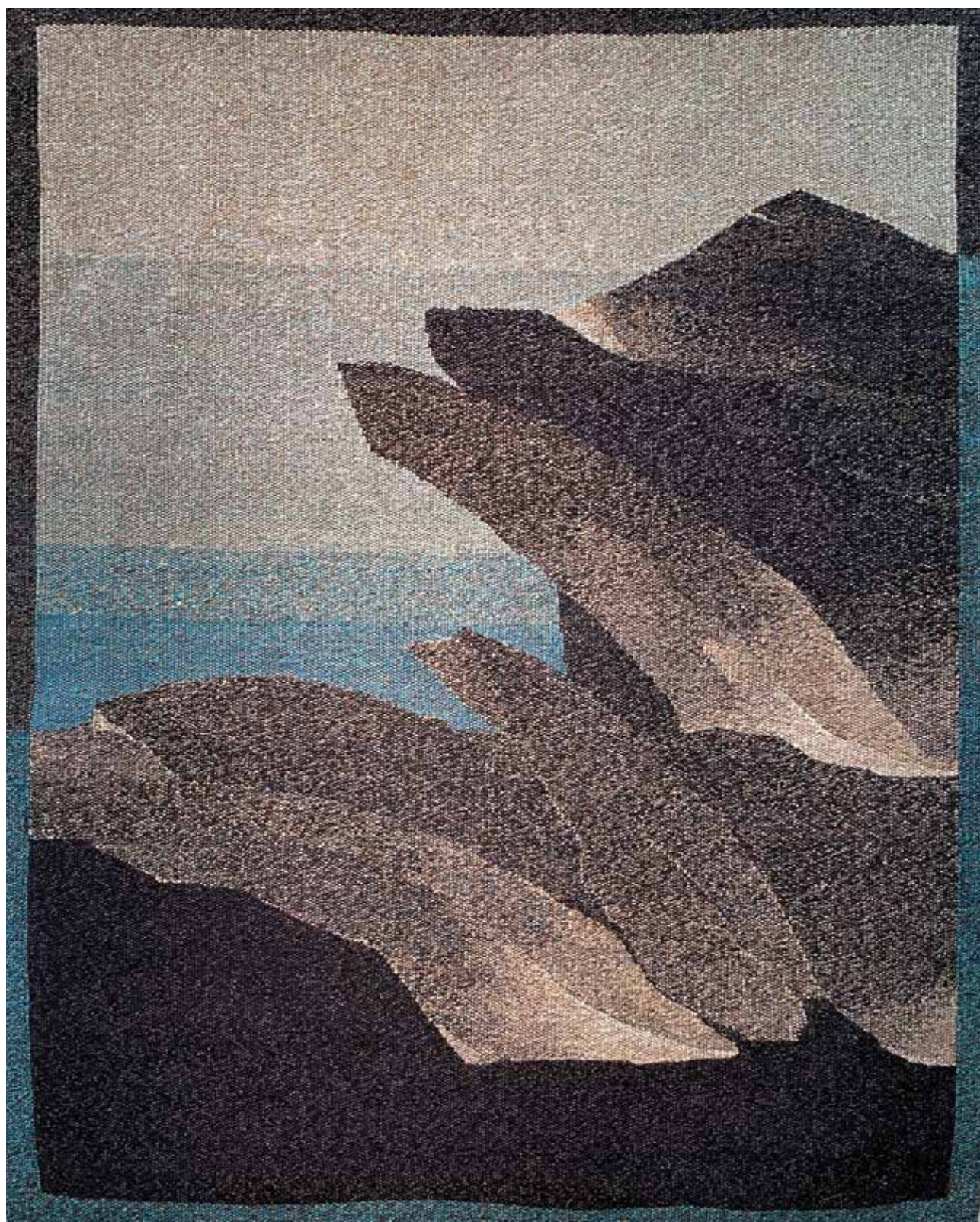

MÁLÍK Irén: Vízpart | Irén MÁLIK: Waterside | 2009, gyapjú, pamut, szövött, 90x120 cm
Fotó: Kabai Edina

tásokon felvonultatott, valamint az önálló tárlatain – Budapesten és Sárváron – bemutatott, sok esetben rangos díjakkal honorált Málík-művek és -kollekciók is.

Körbepillantva az összegző tárlat csepeli műegyüttesén, egy gyors leltár során is fontos, e kárpit-világ egyedi

voltát, karakteres vonásait meghatározó jellemzőket vehettünk számba. Málík Irén munkáit jellemző, markáns megkülönböztető jegy, hogy a művész az alkotásainak tárgyát, tematikáját elsősorban a természeti jelenségek és elemek köréből meríti, és egy-egy virág, madár,

MÁLÍK Irén: Apokalipszis | Irén MÁLIK: Apocalypse | 2016, gyapjú, pamut, műszál, szövött, 170x145 cm

Fotó: Kabai Edina

állat – és önnön megjelenésén túlmutató szimbolikus motívuma – mellett az emberalak csak ritkán jelenik meg a kompozícióin. A domináns megjelenítettek a tájak, amelyek hol széles horizontot nyitnak meg a szemlélő előtt, hol pedig egy-egy szűk, kisebb részlet gazdagsága tárul fel a kövek, a sziklák, a vízpartok, a fatörzsek festői szépségeinek felfedezése és felfedeztetése, képi analizálása során. Ezek a festői szépségek azonban igencsak tartózkodók és visszafogottak: a művek mind színeikben, mind az előadásmódjukban kerülnek a látványos, erősebb gesztusokat – élénkebb színek csak néha lobbannak fel –, és a megidézett kép is inkább meditatív szemrevételezésre, befogadásra indít, mintsem valamifajta képi konfliktusra vagy szembesítésre, mert a Málík-mű csaknem mindig a lírai mondanók kifejezésének, a bensőséges hatások élesztésének színtere. Ezeknek az effektusoknak, illetve ennek a hatásmechanizmusnak az intenzív érvényesülése a tematikán, a szimbolikus tartalmi vonzatokon túl a technikában, illetve a technikai leleményben is rejlik: a viszonylag durva, kettes felvetésű szövés-módban – amely a klasszikus gobelinszövés és a különböző kötésmódok egymás melletti alkalmazása révén teremt változatos faktúrát és textúrát a mű felületén és a műben – és az anyaghasználatban: a természetes színeket őrző kender, juta, len, gyapjú és pamut lehetőségeinek, adottságainak kiaknázásában. Egy korábbi tárlata kapcsán a művész egyik, az alkotómódszeréről tudósító vallomására hivatkoztunk, amely ezúttal is érvényes kalauzunk lehet: „A textil mindig közel állt hozzám, ezért választottam ezt a területet. A szövést különösen izgalmasnak találtam, mert új szerkezetet, új konstrukciót hoz létre, így ipari textilesként mindig a jacquard technológiát szerettem legjobban. Az itt szerzett tapasztalatokat felhasználom egyedi alkotómunkáimnál is.

MÁLÍK Irén: Falak | Irén MÁLÍK: Walls
2020, gyapjú, pamut, szövött, 97x115 cm
Fotó: Kabai Edina

Kárpitjaimnál gyakran alkalmazok különböző kötéseket, vékony és vastag fonalakkal való felületgazdagítást, amennyiben az elképzelés azt megkívánja.”²

MÁLÍK Irén: Tájkép | Irén MÁLÍK: Landscape
2018, gyapjú, pamut, szövött, 100x115 cm
Fotó: Kabai Edina

Egy-egy konkrét, szimbolikus motívumot a kompozíció fókuszába helyező alkotás mellett Málík Irén alkotásainak talán legfontosabb kifejezőeszköze a festőiség: az oldottság, a látvány, a valóság-részlet jelenséggé avatása, sejtésszerű látomássá vagy emlékképpé formálása. De természetesen Málík Irén kárpitjai sem textilbe ültetett festmények: a szövött kárpit-kép terében minden elemnek – minden motívumnak, a kompozíció rendjének, a perspektívának és az illuzionisztikus térnek, a színeknek és a színátmeneteknek, a vonalnak (körvonalnak) és a foltnak – speciális, egészen más a szerepe (és más a jelentősége), mint egy festett képnek a képsíkon. És itt nem a hideg-rideg képsík a hordozó elem, hanem a képiséggel összeolvadó, attól elválaszthatatlan, azzal eggyé vált puha anyag és annak finoman összesimuló szövedéke. A művész által megálmodott azon különleges kép áll előttünk, amely rejtetten hordozza az alkotó kéz általi kreációját, s az anyag és az abból megalkotott kép-szövedék egyedi, egyszeri, megismételhetetlen varázslatát.

WEHNER Tibor
művészettörténész

(Málík Irén textilművész kiállítása. Csepel Galéria, Budapest, 2022. május 19. – július 9.)

1. Mádér Indira: Kárpitok szakrális üzenete. *Országút*, 2022/9, 27. Beszámoló a Magyar Kárpitművészek Egyesületének a dunaharaszti Laffert Kúriában megrendezett húsvéti kiállításáról. Az idézetek ebből a szövegből származnak.

2. Málík Irén kárpitművész kiállítása. Katalógus. Csepel Galéria, Budapest, 2005.

Noé génkalitkája

IPARMŰVÉSZETI ALKOTÁSOK A XI. KORTÁRS KERESZTÉNY IKONOGRÁFIAI BIENNÁLÉN

Szinte pontosan húsz évvel az első után, 2022 nyarán már a tizenegyedik alkalommal nyitottuk meg a Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálét Kecskeméten, a Cifrapalota földszinti termeiben. A Kecskeméti Katona József Múzeum felhívására ezúttal 178 művész 177 alkotást, illetve sorozatot adott be, amiből a biennálé zsűrije összesen 128 alkotó 127 művét, sorozatát javasolta kiállítani és a katalógusban megjelentetni. A Magyar Művészeti Akadémia Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának szakmai különdíját Sziráki Katalin textilművész, a zsűri erkölcsi díjait pedig Molnár Péter

festőművész, Horváth Mária animációsfilm-rendező, Varga József Zsolt festőművész, Varga Eszter képzőművész és Papp Nikolett festőművész kapták. Mindamellet az esemény megnyitóján, 2022. augusztus 26-án, Pataki András művészetért és közösségi művelődésért felelős helyettes államtitkár a Kulturális és Innovációs Minisztérium nevében egy újabb díjat is bejelentett, melynek kitüntetettje(i) lapzártakor még nem volt ismert(ek).

A biennálék kötelező tartozéka már a kezdetektől fogva a – minden egyes Kecskeméten bemutatott alkotás színes

BALANYI Károly: Legeltesd bárányaimat | Károly BALANYI: Feed my Lambs | 2022, acéllemez, szitazománc, 65x96 cm

Fotó: Kiss Béla

reprodukciónját és alapadatait tartalmazó – kétnyelvű katalógussorozat, illetve a Kecskeméti Katona József Múzeum Képzőművészeti Osztályán belül létrejött, speciális – tartalmi alapú – gyűjteményi egység. Ez utóbbi fejlesztése alapvetően a biennáléhoz kötődik, így öröndetes tény, hogy már a beadás előtt felajánlottak összesen 52 alkotást a félezer tételt bőven meghaladó kollekción számára.

A kétévnte változó tematikus felhívásunk nyomán ezúttal állatokkal és növényekkel kapcsolatos ábrázolásokat tártunk a nagyközönség elé. Csak a Bibliában 121 állatfajról és 80 (míg mások szerint megközelítőleg kétszázféle) növényről olvashatunk, s nem csupán a teremtésükről, vagy éppen a megmentésükről az özönvíz története (Noé bárkája) kapcsán, hanem gyakran szerepelnek hasonlatokban, példabeszédekben

KISS Katalin: Az elveszett bárány | Katalin KISS: The Lost Lamb | 2015, papír, digitális nyomtatás, 51,5x41,5 cm

is. A növények és az állatok a Szentírástól, illetve az apokrif irodalomtól függetlenül is a keresztény művészet kihagyhatatlan részeivé váltak. A keresztény ikonográfiában különösen fontosak a szimbolikus megjelenítéseik együtt (pl. paradicsomkert, elzárt kert, szőlőkert, evangélista szimbólumok) és külön is (élet fája, tudás fája), a szentek legendáihoz kapcsolódva akár attribútumként is, továbbá a fantázialények, vagy éppen az állatövi jegyek ábrázolásaiként. Az ókorban és a középkorban számos írás szolgált még további forrásul a szimbolikus ábrázolásokhoz, így például a növények, virágok terén 1120 körül St-Omeri Lambert kanonok *Liber Floridus*, vagy éppen Konrad von Würzburg *Die goldene Schmiede* című 1275 körül keletkezett műve, illetve valamivel később Franz von Retz *Defensoriuma* (az utóbbi kettő főleg Máriára vonatkozóan), a *Physiologus* pedig a bestiariumi illusztrációk tekintetében. S hosszan folytathatjuk, így olyan témákkal is, mint például az

állatok és az emberek kapcsolata: Az állatok feletti uralmat Isten az embernek adta (Ter 1,28), de a tulajdonjogot magának tartotta fenn (Zsolt 50,10). Rendkívül gazdag területet választottunk ezúttal, mely napjaink egyik legnagyobb globális válságjelenségére (klímaváltozás, s ahhoz kapcsolódóan is a növényi és állati fajok kihalása) is felhívja a figyelmet. Ez utóbbira több alkotó is reagált, így például Jászberényi Matild is a *Virágvasárnap GMO-virágokkal* (2021) című alkotásával. A művész saját maga által, a biennálé alkalmából megfogalmazott – az alkotását elsősorban tematikai szempontból bemutató – műleírása egyértelművé teszi a céljait: „A sosemvolt GMO-virágok bizarr változatainak megjelenítése az emberi telhetetlenség, a mindenáron másásra, újdonságokra törekvés jeleinek hordozója lehet a teremtett természettel szemben. Ma hogyan gondolható a módosított virágváltozatokról Hamvas Béla sorai nyomán, hogy »a virág az egyetlen kép a földön, amiben a lélek önmagára ismer«!?!”

HOMOKI Anikó: Leviatán | Anikó HOMOKI: Leviathan | 2020, üveg, pâte de verre technika, 14x41x13 cm
Fotó: Kiss Béla

A kiírásban foglaltak természetesen bizonyos mértékig átfedésben voltak néhány korábbi biennálé tematikájával. Gondoljunk itt mindenekelőtt a Teremtés könyvének első tizenegy fejezetére (2005), Krisztus példázataira (2008), a Jelenések könyvére (2009/2010), vagy éppen a magyar és a magyarországi szentekre (2016) is, ahogy azt például Kelecsényi Csilla assemblage-ai (*Szegénység és rózsák*, 2009) esetében láthatjuk – Árpád-házi Szent Erzsébet önzetlen szeretetét, karitatív tevékenységét a fogyasztói társadalom korába helyezte a művész. Amennyiben „statisztikailag” vizsgáljuk az egyes állatok és növények előfordulását a kiállításon, akkor például az előbbieket jól látható, hogy a keresztény ikonográfiában hangsúlyos, s gyakran szereplő hal, bárány, szamár, galamb itt is kiemelten vannak jelen. Emellett – a számos Noé bárkája, s Édenkert-ábrázolásnak is köszönhetően – a sáska, méh, kakas, kígyó, madarak (pl. vadhatyú, bagoly, varjú, holló), ló, elefánt, farkas, pelikán, oroszlán, patkány, csiga, majom, mormota, kecske, teknősbéka, cet (bálna), zsiráf, kutya is fő- és mellékszereplője a kiállított műveknek. Ahogy azt Molnár Péter festőművész következőkben idézett sorai is mutatják, a biblikus eredet mellett kevésbé hivatalos források, sőt egyéni motivációk is szerepet kaptak egy-egy

állat megjelenítése esetében. Bár *A San Lorenzo macskáin* hiába is keresnénk a címben megnevezett lényeket: „A keresztény néphagyomány megemlékezik arról, hogy az újszülött Jézust a jászolban egy macska tartotta melegen. Ez egy szép, kedves történet. Mindig is volt macskám, kötődöm ezekhez az állatokhoz. [...] Gyakran ültem a templom előtt, és néztem ezeket a jószágokat, amint az épület körül járkáltak. Bensőséges, meghitt atmoszférát éreztem. Így indult ennek a képnek a története. A festmény háttérében feltűnik a firenzei templom sziluettje. Az évszázados kövek hangulatát, misztériumát festettem meg az apró négyzetes motívumokkal, melyekben fel-feltűnnek a fehérén világitó, kicsiny formák, mint megannyi csillag az égbolton.” (A közzétett idézetek mind jó példák arra, hogy miért is volt fontos ezek „kötelezővé tétele” a biennálén részt vevő művészek számára.)

A növények esetében szintén meghatározóak kiállításonkon a keresztény ikonográfiai hagyományok: alma, fügefafa, szőlő, mustárfa, akácia (töviskoszorú), s a különféle virágok, melyek nagy százalékban Szűz Mária érényeihez kötődnek (pl. liliom, rózsa, jászmin, pünkösdirózsa, boldogasszony papucska, kakukkszegfű). Ez utóbbiak együtt is megjelenhetnek (hortus conclususként, zárt kertként),

HOMOLYA Gábor: A harmadik | Gábor HOMOLYA: The Third | 1987, fáziskép a festmény-animációs filmből, festett celluloid, 22,5x31 cm

ahogy azt Horinka Attila *Unikornisán*, vagy éppen Nemes Zsuzsa *Méhlegelő körbezárt kertben* (2022) című festményén láthatjuk: „A sűrű, burjánzó kert képe számomra egyszerre jelenti az élet, a vitalitás képét, a természettel való együtt létezés tudás fontosságát, ugyanakkor memento mori is egyszerre. [...] A kép címe napjaink egyik legégetőbb problémájára, a természet pusztulására utal. A beporzó rovarok eltűnése, megfogyatkozása egyike lenne az ökológiai válság lehetséges, legrosszabb folyamatokat okozó katasztrófáinak.”

PITTMANN Zsófia: Emberbárány | Zsófia PITTMANN: Human Lamb
2022, selyem, cianotípiá, 30x24 cm
Fotó: Kiss Béla

A biennálé anyaga műfaji és technikai értelemben ezúttal is rendkívül változatos: a festmények, grafikák, videóinstallációk és szobrok mellett a kiállításon látható alkotások mintegy harmada az iparművészet körébe sorolható. Ezen belül 2022-ben is a textilművészet különféle ágainak a képviselői voltak a legtöbben (pl. B. Csernyánszky Katalin, Bényi Eszter, Hellenbach Gabriella, Horváth Ildikó Mária, Kántor József, Kiss Katalin, Makkai Márta, Orient Enikő, Pirók Irén, Richter Sára, Szabó Henrietta, Vásárhelyi Kata). Mészáros Marianna korábban elsősorban festéssel és grafikával foglalkozott, az ecoprint technikával készült *Átlényegülés* (2022) című alkotása viszont ezúttal e körben említhető: „Amikor megismertem az idei biennálé kiírását, rögtön éreztem, hogy olyan, mintha ezt a technikát kifejezetten erre a témára találták volna ki. [...] Először pipacs és búzakalász felhasználásával terveztem egy kompozíciót, amelyek Krisztus vérét és testét szimbolizálják. A búza nem hagyott szép nyomot, ezért azt később elvettem, helyette szőlőlevelekkel vettem körbe a pipacsokból kirakott halformát. [...] Alulra pedig egy valamennyire rendezett, de mégis sokkal kaotikusabb, sok-sok növényt (ami június elején elérhető volt a közelemben) felhasználó nyomat került, amely az Édenkertet jeleníti meg. Azért tettem egymás alá a két textilt, mert egy középkori szokást követtem: az ószövetségi fölé újszövetségi jelenetet, szimbólumokat raktam, ezzel jelezve, hogy ezek egymásra épülnek, egymásra támaszkodnak.”

JÁSZBERÉNYI Matild: Virágvasárnap GMO-virágokkal
Matild JÁSZBERÉNYI: Palm Sunday with GMO Flowers
2021, gyapjú, nemez, 180x94 cm
Fotó: Kiss Béla

BORSÓDY Eszter: Reménység, avagy Noé génkalitkája | Eszter BORSÓDY: Hope or the Gene Cage of Noah
 2022, mintázott samott, vegyes mázas technika, 16 db, plexitartó, egyenként Ø: 10/15/20 cm

Fotó: Kiss Béla

A kerámiaművészetet nyolc alkotó (Bánsághi Judit, Borsódy Eszter, Borza Teréz, Gordos Zsanett, Molnár Zsuzsa Lili, Molnárné Östör Ágota, Szemereki Teréz, Várbiro Kinga Evelin) képviselte. Közülük a leginkább összetett kompozícióval ezúttal is Borsódy Eszter jelentkezett, aki a japán kézműveshagyományt elegyítette a keresztény mitológiával. „A necuke (根付) egy kézzel mintázott, csontból, fából kifaragott, kör alapú, gömb vagy kagyló formájú szobrocska. A japánok a 17. században apró személyes holmijukat egy tasakban hordták magukkal, amit a necuke zárt össze függesztőszinóron. [...] Kerámia-plexi kompozíciómban »Noé génbankjának egy tárolóját« mutatom be, amiben a kiválasztott állatok, mint a jövő zálogai, gömb-necuke

formában, a maguk alaki és színbeli sajátágaikkal vannak ábrázolva, a necukekészítés hagyományainak megfelelően, de agyagból. [...] A plexikalitka tetején, ahol az emberpár helye lenne, egy zigóta, osztódó sejt – minden élet kezdetének – agyagban rögzített gömbje van. Egy mese szerint az Isten agyagból formázta meg az embert... ez a zigóta a jövő, a reménység megtestesülésének első fázisában.”

A zománcművészet (Balanyi Károly, Czóbel Marianna, H. Barakonyi Klára, Hollósy Katalin), az üvegművészet (Homoki Anikó) és a tervezőgrafika (Lente István, Tóth Yoka Zsolt) meglehetősen kevés művel képviseltette magát a biennálén. Nádor Edina *Úrasztala* (2012) azért emelhető ki, mert a keresztény biennálékon bemutatott

NÁDOR Edina: Úrasztala (oltármakett)
Edina NÁDOR: Communion Table (altar model)
2012, üveg, fa, plexi, 20x19x12 cm
Fotó: Kiss Béla

TÓTH YOKA Zsolt: Krisztus vére engesztelt a kisgyermekéért (részlet)
Zsolt TÓTH YOKA: The Blood of Christ Atoned for Little Children (detail)
2022, papír, digitális print, a teljes mű: 70x50 cm

egyházművészetinek, illetve liturgikusnak minősíthető alkotások egyik ritka példája. Nádor a DLA- (doktori) disszertációja során az alsózsolcai metodista templom (terv: Bachman Zoltán és Bianki Dániel) liturgikus terébe álmódott oltárról többek között így írt: „A templom tere tiszta, áttekinthető, geometrikus formákból épült, ezért úgy gondoltam, hogy ezt az elvont formavilágot részben megtartom, de ellensúlyként belevisek organikus elemeket is. A halmotívumhoz nyúltam. Az utolsó vacsora ábrázolásain a kenyér mellett a halak is utalhatnak az oltáriszentségre. [...] A geometrikus formákból álló térbe – minimális közléssel bíró – hasábfomat terveztem, benne három párhuzamosan elhelyezett üveglappal, melyekre stilizált halak csoportja van homokfúvással rögzítve. [...] A LED-lámpákkal megvilágított üveglapokon az egymás után felvillanó fény egyre több hal árnyékát teszi láthatóvá. [...] A hívek számára a fény intenzitásának változása során tárulhatnak fel a hal motívumát ábrázoló rétegek. A fény szabályozása lehetővé teszi, hogy az istentisztelet során, így például az úrfelmutatáskor, erőteljesebb megvilágítással érzékeltesse a cselekmény kiemelt szerepét.”

Végezetül, a Kecskeméti művészteleppel, alkotói helyszínnel bíró iparművészeti műfajok közül nem feledkezhetünk el az animációs filmről sem, melynek egyetlen képviselője Homolya Gábor *A harmadik* (1987) című opusa volt. (A film egyedi technikáját – az eredetileg több mint 2500-ból – három átlátszó celluloidlapra festett fázisképpel érzékeltettük a kiállításon.) A hétperces festmény-animációs film alapja Stefan Zweig műve: *A harmadik galamb legendája*. „A novella a bibliai özönvíz történetet dolgozza fel, melyben a Teremtő az elhatalmasodott bünt vízözönrel törli el a Földről. [...] A harmadik kieresztett galamb nem tér vissza, amiből Noé látja, hogy már elapadtak a vizek a Földön, és elhagyhatják a bárkát. Zweig e harmadik galamb történetét írja le. A büntől megtisztult Földön fokozatosan újraéled a civilizáció, azonban a felgyorsuló fejlődés újra bűnös háborúhoz vezet. És így újra pusztul a Föld, de ezúttal nem vízözön által, hanem tűzözönben. [...] Zweig a novellát az I. világháború hatása alatt írta, 1916-ban jelent meg először. [...] Én a címmel a lehetséges újabb világháborúra utaltam a 80-as évek hidegháborúja idején. Ez mostanában újra aktuális, és már nem is a HIDEG háború fenyeget.”

IFJ. GYERGYÁDESZ László
művészettörténész, a biennálé alapító kurátora

(XI. Kortárs Keresztény Ikonográfiai Biennálé. Állatok és növények. Kecskeméti Katona József Múzeum – Cifrapalota, Kecskemét, 2022. augusztus 16. – október 16.)

Suspensions

SZŰCS ZSUZSANNA ÚJABB KIÁLLÍTÁSAI A PALOTANEGYEDBEN

Szűcs Zsuzsanna formatervező iparművész Budapesten a Mixát Udvarban és a Trefort-kertben megrendezett *Suspensions*-kiállításai folytatták azt a budapesti programsorozatot, amelyet a Civilek a Palotanegyedért Egyesület támogatott a világjárvány időszakában. Szűcs Zsuzsanna *Idő-réteg-kapcsolat* címmel 2020 augusztusa és novembere között a Józsefvárosban számos helyszínen bemutathatta már a fejünk fölé, levegőbe függesztett munkáit, és nemcsak a múzeumok vagy galériák látogatóinak, hanem az utcán járó-kelő városlakóknak is.¹

A Mixát Udvarban augusztus végén megrendezett *Suspensions* című kiállítást Kiss Júlia iparművész nyitotta meg. Az Európai Régészek Szövetségének (*European Association of Archaeologists*) éves találkozójához²

kapcsolódó, *Suspensions 2* című szabadtéri kiállítást az Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsészkarának Trefort-kerti Campusán installálták fel. Az önállóan vagy sorozatként térsíkokra felfűzött, levegőben lebegő Szűcs-szobrokat ipari alpinisták damilokkal és horganyzott drótokkal rögzítették a két kiállítási helyszínen. A futurisztikus és ugyanakkor időtlen hangulatot keltő lebegő szobrok a Kutatók Éjszakája rendezvénysorozat keretében voltak megtekinthetők.

Szűcs Zsuzsanna a 2010-es évek elejétől kezdett el kúpokkal és gúlákkal mint alapformákkal és ezen formák közötti átmenetek variációival foglalkozni. Szobrainak alakváltozása a figurálistól az absztrakt felé haladó formaképzés inverzeként írható le.

SZŰCS Zsuzsanna Suspensions című kiállítása (részlet)
Zsuzsanna SZŰCS's showing titled Suspensions (exhibition photo)
Mixát Udvar, Budapest, 2022
Fotó: Perényi László

SZŰCS Zsuzsanna Elágazó forma című munkája a Trefort-kertben, a Gólyavár előtt | Zsuzsanna SZŰCS's Ramifying Form in the Trefort Garden outside the Gólyavár ('Stork Castle')
2022, samott, egyedi technika, magasság: 105 cm
Fotó: Perényi László

A művész a kúpok és gúla formavariációival kísérletezve például azokat magasabbra, majd egymásra építi; máskor elmetszi, és ezen elmetszésből szervesül vagy válik másképpen sorolhatóvá az eredeti alapforma. A kvázi „tökéletességet” képviselő platóni testek dekonstruálási folyamata követhető. A geometriai tökéletességet képviselő *Szimultán forma*, és a szintén fegyelmezett arányrendszer képviselő, két gúla összeépítéséből keletkező, szárnszerű *Szimmetria*, vagy a repülő objektre hasonlító, szintén szabályos formájú *Tájoló* című munkák után, az egyre „tökéletlenebb”, ezáltal egyedibb és személyesebb organikus formák – a Trefort-kertben a földbe ásva installált *Objekt*, illetve a Trefort-kertben és a Mixát Udvarban egyaránt sorozatként kiállított *Madarak*, *Felbők* című ciklusok – jönnek létre.

SZÜCS Zsuzsanna *Tájoló* című munkája Trefort Ágoston szobrával a háttérben | Zsuzsanna SZÜCS's Compass with Ágoston Trefort's statue in the background | 2007, samott, 185x35,5x35,5 cm
Fotó: Perényi László

A rusztikus és kisebb-nagyobb holdkráterszerű bemélyedésekkel tagolt felületű, a földszínek véletlenszerű mintázatával dekorált szobrok úgy keletkeznek, hogy a samottlapok téztaszertű kinyújtása után oxidfestékekkel és szintestekkel néhol kék, másutt rozsdabarna és rózsaszínes árnyalatokra színeződnek. A színezések annyiban esetlegesek, hogy függenek a kiegészítés hőfokától is: az egyetemi campuson a Trefort Ágoston-szobor közelében elhelyezett *Tájoló* című munka olajos-zöldes barnái a redukciós égetésnél kaptak komor és erőteljesen szürkébe hajló árnyalatot.

Az utóbbi tíz-tizenkét évben készített samottmunkák egyik fontos jegye a többfajta értelmezhetőség – afféle ikonológiai kaméleonság. A szobrok ugyanis mindannyiszor új kontextust, ezáltal új jelentést

nyernek, amikor más és más helyszíneken installálják őket. Az olykor szigorúan geometrikus, olykor állat- vagy növényalakokra emlékeztető, samottból készült kerámiaszobrok akkor válnak valójában művé – az akkor kerülnek a befogadóval interakcióba, és akkor nyerik el Walter Benjamin fogalmával élve az *aurájukat*³, amikor a térbe, ezáltal észlelésre alkalmas helyzetbe kerülnek. Olyan terekbe, amelyek az alkotás szinte kézzelfogható megközelíthetőségét, „itt és most”-ját (Walter Benjamin) is biztosítják a mindenkori néző számára.

Az alkotások ugyanis olyan városi köztérket hódítanak meg, amelyeket egyetemisták és oktatók, esténként szórakozó fiatalok százai, ezrei látogatnak. Ma, az okostelefonok és számtalan digitális eszköz technológiai forradalmának forgatagában hangsúlyozottan aktuálisak azok a sorok, amelyeket Benjamin 1936-ban (!) vetett papírra: „A jelenkori tömegeknek éppolyan szenvedélyes óhaja, hogy a dolgok térben és emberileg is »közelebb kerüljenek« hozzá, mint az a törekvése, hogy bármely helyzet egyszerűségén reprodukciójának felvételével kerekedjék felül.”⁴

A kiállítóterek jócskán elitista *white cube*-jainak társadalomtól mindinkább elszigetelődő infrastrukturális bástyaiból kitörni, ezáltal a kortárs művészetet köztérbe vinni: kívánatos és folytatandó folyamat. Szűcs Zsuzsanna *Suspensions*-kiállításainak pedig ez a legfontosabb üzenete, hogy közérdeművé, megközelíthetővé, „itt és most” jelentésűvé teszi a sajnos egyre szűkebb réteg által ismert kortárs képző- és iparművészetet.

MOLNÁR Eszter
művészettörténész

(Szűcs Zsuzsanna *Suspensions* és *Suspensions 2* című kiállításai. *Mixát Udvar*, Budapest, 2022. augusztus 18. – szeptember 19. és *ELTE BTK Trefort-kerti Campus*, Budapest, 2022. augusztus 29. – október 1.)

1. A H13 Integrált Közösségi és Szolgáltató Tér, azaz a Horánszky utca 13. belső udvarán, a Lőrinc pap tér 3. lakóház udvarán, a Magyar Építőművészek Szövetsége székházának udvarán (Ötpacsirta utca 2.) és a Jézus szíve jezsuita templom (Mária utca 25.) ritkán megnyitott, bensőséges hangulatú kertjében. Vö. Szilágyi B. András: *Idők, rétegek és kapcsolatok Szűcs Zsuzsanna művészetében*. Leporellő. Civilek a Palotanegyedért Egyesület, 2020.
2. A régészeti konferenciát az ELTE a Magyar Nemzeti Múzeummal és a Várkapitányság Nonprofit Zrt.-vel együtt szervezte. Szűcs Zsuzsanna kiállításának 2022. szeptember 30-án, a Kutatók Éjszakája keretében tartottak finiszázst, amelyen jómagam tartottam tárlatvezetést.
3. Walter Benjamin: *Das Kunstwerk im Zeitalter seiner technischen Reproduzierbarkeit* (1936). Magyarul: *A műalkotás a technikai reprodukálhatóság korában*. Fordította: Kurucz Andrea – Mélyi József. http://aura.c3.hu/walter_benjamin.html – Hozzáférés: 2022. szeptember 3.
4. Uo.

Az Ördöglovas kastélyának feltámadása

KIÁLLÍTÁS A FELÚJÍTOTT ÉS ÚJRA BERENDEZETT BAJNAI SÁNDOR–METTERNICH-KASTÉLYBAN

A Gerecse lábainál elterülő, kisebb dombokkal tagolt, tágas medencét uraló főúri lak, a nemes egyszerűsége miatt még viszonylag szerény méreteivel is monumentálisnak ható bajnai Sándor–Metternich-kastély Magyarország egyik legszebb arisztokrata rezidenciája.

Nem akárhogyan épült: a 18–19. században az ország egyik legtehetősebb családjának egymást követő generációi, a felvidéki eredetű Sándor nemzetség tagjai építtették fel, majd alakították át az épületet. A 19.

század utolsó harmadától a második világháborúig pedig – Sándor Móric felesége, majd veje révén – a Habsburg Birodalom egyik legbefolyásosabb famíliája, a herceg Metternich család, illetve az ebbe beházasodó herceg Ratiborok lakták az épületegyüttest és a hozzá tartozó nem csekély birtokot.

Az épületnek volt középkori előzménye: a bajnai Both család udvarháza állott a kastély helyén, és B. Benkhard Lilla régész 1990-es évek elején végzett ásatásai nyomán

A bajnai Sándor–Metternich-kastély madártávlatból, nyugatról. A 18. századi kastélyt 1834–1835-ben HILD József tervei szerint alakították át klasszicista stílusban. A helyreállítást tervezte: ERŐ Zoltán | Bird's-eye-view (from west) of the Sándor–Metternich Mansion in Bajna. The 18th century mansion was rebuilt in neo-classical style on plans by József HILD in 1834–1835. Architect of reconstruction: Zoltán ERŐ
Fotó: Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft. (NÖF)

azt is tudjuk, hogy a mai épület legnagyobb része a 15. század végi – feltehetőleg emeletes – épület visszabontott alapfalaira épült az 1730-as, 1740-es években.

A 17. század végén, a török uralmat követően a Sándorok bajnai birtokszerző őse a megyei alispáni rangig feltörekvő, bárói címet és komoly vagyont szerző Sándor Menyhért volt. Ő még a lakhatóvá tett középkori udvarházat használta, de fia, Mihály visszabontatta az elődépületet, és egy ablaktengelynyivel kibővítve barokk kastélyt építtetett. Ennek fehérre meszelt falait azután fia, Sándor Antal idején, az 1770-es, 1780-as években gazdag díszítőfestéssel látták el. Antal szerezte a grófi címet 1787-ben. Gyermeke, Vince építtette a budai Szent György téren a Sándor-palotát, és feltételezhető, hogy a bajnai kastély belső tereit is átalakította a kor divatos, klasszicista stílusában. A ma is álló, általa 1802-ben építtetett istállóépület az egyik első, világi célú klasszicista épület hazánkban.

A kastély a mai kinézetét Hild József tervei szerint 1834–1835-ben nyerte el. Az átalakítás oka a ház urának házassága volt: nőül vette Klemens Wenzel Lothar Metternich herceg, a világpolitikai jelentőségű kancellár lányát, Leontine-t. A két díszterem berendezését Sándor gróf barátja, a milánói Alessandro Sanquirico építész-festő tervezte. A kert felőli úgynevezett Raffaello- vagy római terem mennyezetfreskóit a Raffaello által kifestett vatikáni Loggiák, illetve a Titus-fürdők, azaz Nero császár palotájának falfestményei, a groteszkek ihlették. Az udvari oldali díszhelyiség falképeit etruszk vázák alapján készítette az itáliai mester, akinek testvére, Antonio neves műgyűjtő és műkereskedő volt Velencében, így a művészt akár közvetlen tapasztalatai is inspirálhatták a bajnai díszterem dekorálásában.

Az ifjú pár részére kicsinosított kastélyról – Metternich kancellár kérésére – Pietro Nobile, a birodalom egyik vezető építésze, a bécsi Képzőművészeti Akadémia igazgatója adott

A bajnai Sándor–Metternich-kastély díszudvara. Tervezte: ERŐ Zoltán, a díszudvar és a park helyreállítását tervezte: s73 Kft.

Cour d'honneur of the Sándor–Metternich Mansion, Bajna. Architect: Zoltán ERŐ. Designer of cour d'honneur and park reconstruction: s73 Kft.

Fotó: NÖF

A helyreállított ún. római, más néven Raffaello-terem. Nevét az Alessandro SANQUIRICO által tervezett, Raffaello vatikáni Loggiáinak, illetve Nero császár palotájának groteszk motívumait felhasználó díszítőfestéséről kapta. A bútorrekonstrukciókat SZABÓ István faszobrász tervei szerint MÁRKUS Ferenc, SZABÓ Zsolt és NYULI László asztalosok, valamint KOVÁCS Zoltán kárpitos készítették, a függönyök EMRI Béla munkái. A mennyezetfreskót restaurálta: BOROMISZA Péter és NEMESSÁNYI Klára | The reconstructed Roman or Raphael Room. The name came from Alessandro SANQUIRICO's decorative painting using grotesque motifs from Raphael's Vatican Loggias and from Emperor Nero's palace. Furniture reconstructions by cabinet makers Ferenc MÁRKUS, Zsolt SZABÓ and László NYULI as well as upholsterer Zoltán KOVÁCS after wood sculptor István SZABÓ's designs. Curtains: Béla EMRI. Ceiling fresco restorers: Péter BOROMISZA and Klára NEMESSÁNYI
Fotó: NÖF

A kastély egyetlen megmaradt bútorgarnitúrája. A 19. század végi, selyemhuzatos, fémszínezett neorokokó bútorok siralmas állapota a magyar kastélyok II. világháború utáni pusztulástörténetét demonstrálja a kiállításban | The only extant set of furniture from the mansion. The miserable state of the late 19th c. metallized silk-upholstered neo-rococo furniture demonstrates the post-WWII ruination of Hungarian country houses
Fotó: NÖF

közre nyomtatásban egy érzékletes és lelkes leírást 1836-ban¹, de modern elrendezését Széchenyi István is méltatta.²

Sándor Móric lánya és örököse, Paulina grófnő csak kisebb berendezési munkákat végeztetett az épületen: hozzá kötődik a női szárny XVI. Lajos-stílusú, faburkolatos sarokszalonjának kialakítása.

A bajnai kastély és a park a második világháború után osztozott a magyar kastélyok sorsában: 1948-tól a helyi Alkotmány Mgtsz vette birtokba, mezőgazdasági gépállomás, illetve traktorosnő-képző működött benne. 1967-ben kivonult a tévesz a főépületből, mert az állagromlás addigra olyan komoly mértéket öltött. Ekkor a helyi iskola két lelkes tanárának szervezésében az épület néhány terében helytörténeti kiállítást rendeztek, de ezt is le kellett bontani 1971-ben, amikor a házat életveszélyesnek nyilvánították. Szerencsére a Raffaello-terem jelentős művészeti értékű mennyezetfreskóját és az etruszk terem mennyezeti stukkódíszét leválasztották. Így megmaradt a lehetőség az előbbi visszahelyezésére, illetve az utóbbi újraalkotására az eredeti darabok alapján.

Az elhagyott épület kivételes művészeti értékei mindenki számára nyilvánvalók voltak már az 1970-es években is, ám mégsem valósult meg egyik hasznosítási terv sem: nem lett az épület a szocializmus mintagazdasága, a Bábolnai Mgtsz vendégháza, és nem költözött ide a

bloomingtoni Indianai Egyetem kutatóközpontja sem, holott ez irányban is előrehaladott tárgyalások folytak, mi több, építészeti tervek is születtek az átalakításra.

A szinte abszurd pusztulás a magyar filmművészetet is megihlette: itt játszódik Kovács András *A ménészgazda* (1978) és Böszörményi Géza *Szívűr* (1981) című opusának néhány jelenete. Az 1980-as évek ugyanakkor elvetette a megújulás csíráját: D. Mezey Alice művészettörténész kutatásai alapján tisztázódott, hogy a Hild-féle épület 18. századi elődépülete nagyon jól megfoghatóan ott rejlik a falakban, több helyen előbukkantak a kvalitásos rokokó falfestmények, majd ezt követően a régészeti kutatás még a bajnai Bothok 15. századi udvarházának alapfalait, illetve a földszint néhány nagyon szép középkori padlótegla burkolatát is feltárta.

A már az 1980-as években a műemléki helyreállítás tervezésébe bekapcsolódó Erő Zoltán építész volt az, aki a 2000-es években előbb a homlokzat helyreállítását, majd 2016-tól az egész kastély megújítását megtervezte – immár Szilágyi Klára belsőépítésszel. A helyreállítást és a kastély berendezését a Nemzeti Kastélyprogram és Nemzeti Várprogram keretében, az Európai Unió támogatásával, valamint hazai állami forrásból, összesen közel 2,3 milliárd forintért a Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft. menedzselte.

Pauline von Metternich-Sándor sarokszalonja. A szobában a hercegné által favorizált párizsi Worth ruhaszalon általa viselt, rekonstruált modelljei. A ruharekonstrukciókat készítette: SZEMÁN Éva és KOCZKA István | Corner room of Pauline von Metternich-Sándor. In the room reconstructed dress models from Worth's salon in Paris favoured by the duchess. Dress reconstructions: Éva SZEMÁN and István KOCZKA

Fotó: NŐF

Sándor Móric rekonstruált dolgozószobája. A gyarmatpusztai és a felső-ausztriai vadászterületekről származó trófeákkal, egy 18. század végi, aranyozott, gobelinhuzatos garnitúrával, Hepplewhite-stílusú íróasztallal, fölötté a biedermeier korban a Habsburg Birodalomban elterjedt ún. Laterndl falióra
Reconstructed study of Móric Sándor: trophies from hunting ranges in Gyarmatpuszta and Upper Austria, a late 18th c. gilded and gobelin-upholstered set of furniture, Hepplewhite-style desk, above it a Laterndl clock popular in the biedermeier age in the Habsburg Empire
Fotó: NÖF

A 2021 decemberében megnyílt kastély kiállításának főszereplője az európai hírnévre szert tett vakmerő magyar gróf, Sándor Móric, akit lovasbravúrijai és -kalandjai után az Ördöglovasnak neveztek, illetve lánya, Paulina, ez a sokoldalú, rendkívül szellemes arisztokrata hölgy, a „csúnya szépség”, akit szintén az európai kultúrtörténet jelentékeny figurájaként tartanak számon.

A gyenge testalkatú Sándor Móricot vaskezű apja nem engedte lovagolni, sőt, lovak közelébe sem engedte, holott Vince grófnak komoly lóállomány állt rendelkezésére, amelyet a budai Sándor-palota híresen szépen berendezett istállójában, illetve a már Sándor Antal idején kialakított ménésbirtokon, a mindmáig elsőrangú vadászterületéről híres Gyarmatpusztán tartott. Sándor Móric csak apja 1823-as halála után, 18 évesen ült lóra először. Az ifjú gróf állítólag felpattant egy tüzes angol telivérre, és minden előzetes lovaglótudás nélkül betörte azt.

A temperamentumos magyar nemes nemcsak a budai és pesti utcákon és bajnai birtoka környékén ugratott lovaival hatalmasakat, illetve hajtotta fogatát vakmerő sebességgel és nyaktörő terepeken, hanem Angliában is nevet szerzett. 1828–1829-ben Melton Mowbray-ben,

a ma is híres angol királyi vadászterületen vett részt vadászaton. Itteni lovaskalandjairól John E. Ferneley festővel készített képeket, amelyek Edward Duncan színezett metszetei révén Anglia-szerte híressé váltak. Sándor grófról az angol sport- és vadászati magazinok rendszeresen írtak, és itt ragadt rá az ördögi jelző, amikor egy fékezhetetlen lovat betört, és a tulajdonos csak annyit tudott mondani: „That is not a man, that is the devil.”

Sándor Móric nagyon sokat tett saját legendájának kialakulásáért és ápolásáért: felfogadta Johann Gottlieb Prestel festőt, aki 12 éven át követte a grófit, és mintegy 180 festményen örökítette meg annak lovasbravúrijait. Prestel maga is szeretett lovagolni és fogatot hajtani, így nem okozott neki nehézséget, hogy testközlelől figyelje meg megrendelőjét. A festményeket az 1850-es években az akkor gyerekcipőben járó új médiumon, fotón reprodukálták, sőt a korabeli legfejlettebb nyomdatechnikai eljárással sokszorosították a fényképeket, és *Sándor Album* címen 1858-ban Mainzban kiadták Prestel összesen 150 festményének reprodukcióját, amelyekhez maga a gróf írt sajátos hangvétellű, gyakran önironikus magyarázatokat, leírásokat.

Feltárt 18. századi falképek a bajnai Sándor–Metternich-kastély büféhelyiségében. Belsőépítész: SZILÁGYI Klára
Explored 18th c. wall paintings in the snack-room of the Sándor–Metternich Mansion, Bajna. Interior designer: Klára SZILÁGYI
Fotó: NÖF

A félelmet nem ismerő lovas rengeteget bukott, szinte nem volt olyan testrésze, amely ne tört volna el. Az 1851-ben Linz környékén elszenvedett kocsibaleset azonban végzetesnek bizonyult: a kocsiból kizuhanó Sándor Móric olyan koponyasérülést szenvedett, hogy azt követően többé már nem volt a régi. Dühkitörései miatt előbb a prágai, majd a döblingi elmegyógyintézetbe került, ahol szinte sorsszerű módon egy ideig ifjúkori barátjával ápolták egy épületben.

Az Ördöglovas a bajnai birtokán még évtizedeket élt csendes visszavonultságban, tompa elmével. 1878-ban érte el a halál.

A csendesen vegetáló gróf mindennapjainak szöges ellentéte volt lánya, Paulina élete. 1856-tól Drezdában, majd három évre rá immár a második császárság fényűző udvarában, Párizsban forgott a legelőkelőbb körökben az ifjú diplomatafeleség. Édesanyjának féltestvéréhez, Richard Metternichhez ment feleségül, így a grófkisasszonyból hercegné lett. Ám széles körű megbecsültségét, vagy talán helyesebb azt mondani, hogy a mai celebritásokat jellemző ismertségét nemcsak társadalmi helyzetének, hanem vitalitásának, szellemességének és fáradhatatlan

szervezőtevékenységének köszönhette. III. Napóleon és Eugénia császárné udvarának összejövetelein, a történelmi kosztümös jelmezbálokon, vadászatokhoz kötődő eseményeken, amatőr színelőadásokon és élőképeken, a vidéki császári rezidenciákban megtartott egy-két hetes társasági időtöltéseken Paulina rendszeresen jelen volt, sőt, sokszor központi szereplője volt ezeknek.

Az ifjú hercegné a zenei élet központja lett Párizsban. Még Drezdában ismeretséget kötött Richard Wagnerrel. Elérte a francia császárnál, hogy a *Tannhäuser*t bemutassák a császári operában. Ez nagy tett volt: a témáját a német középkori mondavilágból merítő opera bemutatóját a párizsi, hazafias érzelmű közönség megbuktatta. A kudarcot személyes fiaszkóként megélt hercegné fájdalma, amely állítólag legyezője összetörésében nyilvánult meg, a sajtó figyelmének középpontjába került.

Wagner a sikertelenség ellenére baráti viszonyban maradt Paulinával: nagyon szép zongoradarabot írt neki „Albumlap” címmel (*In das Album der Fürstin M.*, 1861). Wagner apósa, Liszt Ferenc is rendszeres látogatója volt a Metternich-szalonnak Párizsban. Itt csendült fel először Párizsban Bedřich Smetana *Az eladott menyasszony*

A bajnai Sándor–Metternich-kastély helyreállított főlépcsőháza az Alexander CLAROT által 1827-ben festett Sándor Móric-lovasportréval.

A festményt restaurálta: GYÓRI Lajos | Restored main staircase of the Sándor–Metternich Mansion, Bajna, with Móric Sándor's equestrian portrait painted by Alexander CLAROT in 1827, restored by Lajos GYÓRI

Fotó: NÖF

című vígoperájának zongoraátirata, és Camille Saint-Saëns is baráti kapcsolatban állt Metternich hercegnével. A kor művészvilágát maga köré gyűjtötte Paulina: Edgar Degas portrét festett róla (*Princess Pauline de Metternich*, 1864, ma a londoni National Gallery gyűjteményében), Alexandre Dumas rá és férjére hagyta íróasztalát, amely ma a Metternichek csehországi kastélyában, Kynžvartban (Lázně Kynžvart, Bad Königswart) található.

A párizsi kommünt követően a Bécsbe hazatérő Metternich házaspár ott folytatta, ahol Párizsban abbahagyta: arisztokrata jelmezes bálakat, színelőadásokat rendeztek, és minden évben megszervezték a több száz-ezres tömeget megmozgató virágkorzót a Práterben. Ennek bevételét a kontinens egyik legfejlettebb kórháza, a bécsi Poliklinika (Wiener Allgemeine Poliklinik, 1872) megalapítására és fenntartására fordították.

Paulina rendkívül sokszínű személyiség volt: egyszerre elbűvölő és jóságos patrónus, és éles nyelvű intrikus, minden lében kanál influenszer, a társasági élet középpontja, aki 1920-ban bestseller memoárt írt a boldog békeidőkről³, amely után a forradalmak utáni összetöporodott és elszegényedett Ausztria csillapíthatatlanul sóvárgott. Mágnesként vonzotta a hírnév, és a közfigyelem. Talán ezzel hozható összefüggésbe az a rendkívül bizarr történet, amely az 1892-ben általa

mint főszervező által megrendezett Nemzetközi Színházi és Zenei Kiállítás (Internationale Ausstellung für Musik- und Theaterwesen) idején terjedt el a bulvársajtóban. A minden bizonnyal hírlapi kacsza szerint a hercegnő meztelenül párbajozott Kielmansegg grófnéval, egyik szervezőtársával, mert összeveszttek egy virágkompozíción. A párbaj Liechtensteinben, Vaduzban lett volna a történet szerint, és a ruha mellőzésének pusztán egészségügyi oka volt, egy esetleges sebesüléskor a fertőzés elkerülése.

A bajnai kastély teljesen kibelezett, romos enteriőrjei közül az emeleti, Sanquirico által tervezett úgynevezett római terem lényegében az 1900 körüli állapotnak megfelelően rekonstruáltuk. Szerencsénkre az 1974-ben leválasztott, antik isteneket és attribútumaikat, valamint uszonyos lovakat megülő meztelen férfi és női lovasokat ábrázoló mennyezetfreskó darabjait az egykor a leválasztást végző restaurátor, Szentesi Róza megőrizte, és fia, Boromisza Péter és Nemessányi Klára vezetésével a restaurátorcsapat visszahelyezte a plafonra. Az oldalfalak díszítőfestését Győri Lajos és csapata állította helyre, a bútorokat pedig Szabó István faszobrász és fia, Szabó Zsolt, valamint Nyuli László és Márkus Ferenc asztalosok rekonstruálták, az egyetlen megmaradt ebédlőszék mélytűzött, bőrhuzatos kárpitozását pedig Kovács Zoltán készítette.

A helyreállított ún. etruszk terem, melyet olvasóteremnek és szalonnak használtak. Nevét a tervező, Alessandro SANQUIRICO által a falképekhez felhasznált etruszk vázákra kapta. A bútorok a budapesti brit nagykövetség adományai. A stukkómennyezet rekonstrukciója: PAPP Kinga
The reconstructed Etruscan room once used as reading room and salon. The name comes from the Etruscan vases used by the decorator Alessandro SANQUIRICO for the murals. The furniture was donated by the British Embassy in Budapest. Reconstruction of stucco ceiling: Kinga PAPP
Fotó: NÖF

Az etruszk terem berendezéséhez az alapot Pietro Nobile említett 1836-os leírása adta, amelyből a trieszti származású építészről megtudjuk, hogy ebben a helyiségben angol stílusú bútorok voltak, amelyeket kék huzattal vontak be, és a függönyön is kék szövetet alkalmaztak. A Mario Piazza itáliai stukkátor alkotta mennyezeti stukkódíszítés 1970-es években leválasztott darabjait ugyancsak egy magánszemély őrizte meg, így lehetett teljes hitelességgel utánönteni az egyes motívumokat.

Az etruszk terem kandallója eredeti: a darabokra tört, szürkés-fekete mészkőből készült, aransárga színű, kazeines gipszbetétekkel díszített kandallót Osgyányi Vilmos és Bánfi Gábor kőrestaurátorok állították helyre. A fölötté látható, festett és aranyozott tükör restaurálása, illetve ez alapján a túoldalal párdarab rekonstrukciója Papp Kinga farestaurátor műve.

A díszemeleten két további helyiségben készült enteriőrrekonstrukció: az úriszobában, azaz Sándor Móric vadásztrófeákkal díszített dolgozószobájában, és az ezzel átellenes oldalon Metternich hercegné sarokszalonjában, amelynek fa falburkolata megmaradt, csak a szövettapétát és a kandallót kellett a helyszínen talált nyomok alapján visszaállítani.

A kastély földszintjén több helyiségben láthatóvá vált a kastély jelentékeny, 1770–1780 körüli díszítőfestése.

A bajnai Sándor–Metternich-kastély II. világháború utáni pusztulástörténetét bemutató kiállításrész. A padlóvitrinben a kastélyban talált romos tárgyak, fölötté a főépületben 1953-ban berendezett traktoroslány-képzőre emlékeztető „körös” Fordson traktor. A kiállítást tervezte: KEMÉNY Gyula és KOCZKA István

Exhibition section of the post-WWII demise of the Sándor–Metternich Mansion. In the floor case: damaged objects found in the mansion, above it a „cleated” Fordson tractor, a memento of the school for tractor driver girls fitted up in the central building in 1953. Curators: Gyula KEMÉNY and István KOCZKA

Fotó: NÖF

A 19–20. század fordulójának télikert-berendezését követő, fonott fűzfavessző bútorzattal idézzük meg az egykori „virágcsarnokot”, azaz a kerttel kommunikáló vesztibült. Ahol nem történt meg a falfestés feltárása, illetve helyreállítása, ott történeti kiállításon ismerkedhet meg a látogató a kastély történetével a 15. századi udvarháztól az Alkotmány Mgtsz.-nek a kastély klasszicista istállójában berendezett alumíniumüzeméig.

A Sándor–Metternich-kastély II. világháború előtti történetét bemutató kiállításrész a bajnai plébániának adományozott miseruhákkal. A kiállítást tervezte: KEMÉNY Gyula és KOCZKA István, grafikus: MIHALKOV György

Exhibition section about the pre-WWII history of the Sándor–Metternich Mansion with chasubles donated to the Bajna parish.

Curators: Gyula KEMÉNY and István KOCZKA, graphic artist: György MIHALKOV

Fotó: NÖF

A kastély főépülete és klasszicista homlokzattal ellátott melléképületei által körbeölelt díszudvara az egykori biedermeier virágkosaras, rondós díszkert modern parafrázisa; ugyanolyan visszafogottan tartózkodik a történeti rekonstrukciótól, ahogyan a közönségforgalmi kiszolgálóterek berendezése is. Az épületegyüttest körülölelő park struktúrája visszaidézi a valamikori tájképi, majd historizáló kert szerkezetét, illetve egy-egy öreg hársfa élő tanúként emlékeztet a 20. század eleji fénykorra, de a park igazi díszének rekonstrukciója még hátravan. A szintén felújítandó klasszicista narancsház és az ehhez csatlakozó, mozaikpadlós fürdőház előtt elterülő rózsakert volt a legintenzívebben ápolt része a bajnai kertészetnek, ahonnan az utolsó arisztokrata úrnő, Metternich-Sándor Klementina minden nap friss rózsacsokrot kapott az apartmanjába.

ROSTÁS Péter

művészettörténész, a kiállítás kurátora

1. Pietro Nobile: *Reminiscenza di una rapida corsa a Bajna comitato di Gran in Ungheria nel mese di giugno dell'anno 1836*. Vienna, é. n.

2. Gróf Széchenyi István: *Buda-pesti por és sár*. Sajtó alá rendezte: Fenyő Ervin. Balassi Kiadó, Budapest, 1995, 31.

3. Pauline von Metternich-Sándor: *Geschehenes, Gesehenes, Erlebtes*. Wien, 1920.

Az illusztrációkat köszönjük a Nemzeti Örökségvédelmi Fejlesztési Nonprofit Kft.-nek.

Műhelyvallomás

BORBÁS DORKA: COVID-EMLÉKMŰ

Alapvetően feladatmegoldó designer vagyok, az Iparművészeti Főiskolán – a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem elődjén – 1990-ben diplomáztam szilikáattervezőként. Alkalmazott művészettel foglalkozom, így többnyire konkrét megrendelésekre dolgozom. Eleinte főleg építészeti üvegeket készítettem: felülvilágítók, térelválasztók, egyedi tükrök tervezésével, kivitelezésével bíztak meg. Később, a mai minimálépítészet miatt, ezek a munkák megfogyatkoztak. Egyedi és exkluzív üvegdíjak alkotásával kezdtem el foglalkozni, ami egy roppant változatos, izgalmas szakmai világot tárt fel előttem, és a végeláthatatlan kísérletezés lehetőségét biztosítja számomra mind a mai napig. Ezek a trófeák ugyanakkor modellként, makettként is szolgálhatnak a későbbi nagy méretű köztéri szobraimhoz.

A vakmerő kísérletezés egész pályámon elkísér. Soha nem a kitaposott utat járom, és ezért természetesen

kudarcok is érnek. De a kudarcoknál sokkal több az, amit kapok és tanulok egy-egy szakmai kihívás során. Számtalan technikát, üveg- és társanyagot, klasszikus alapokon nyugvó és modern stílust próbáltam már ki. Mindig boldogan kooperálok más szakmák mestereivel is.

A konkrét megbízásokon túl olykor elhatalmasodik rajtam egy nyugtalan belső késztetés, hogy újat és olyan művet alkossak, melyre nem érkezett felkérés. Melynek én vagyok az origója, ahol nem kell alkalmazkodnom. Lehet ez egy kiállítási tárgy is, de egyre inkább a nagyobb méretű, köztéri szobrok irányába fordulok.

Művészcsaládból származom. Édesapámnak, Borbás Tibornak számos köztéri szobra áll itthon és külföldön. Öcsémnek, Borbás Mártonnak is több tucat. Mindketten klasszikusan figurális bronz- és kőszobrászok. Jómagam – üvegesként – teljesen más oldalról közelítem meg a dolgokat. Ugyanakkor a nagy méretben való gondolkodás,

BORBÁS Dorka: Covid-epidemi. Köztéri üvegszobor a Pécsi Tudományegyetem új campusán
 Dorka BORBÁS: Covid Monument. Public glass sculpture on the new campus of University of Pécs
 2021–2022, kézi laminálású egyedi síküveg, rozsdamentes acél, magasság: 160 cm
 Fotó: Lukács Liza

a térszervezés, egy közterület katalizálása, az interakció kiprovokálása ugyanúgy célom nekem is.

Az üveg egy ősi, évezredek óta velünk élő, sokoldalú és gyönyörű alapanyag. A 21. század egyik legsikeresebb matériája, hiszen az űr- és orvostudomány mellett, az építészet, az informatika is kiemelkedően megbecsüli. Köztéri alkotásként a sérülékenysége és az időjárásbiztonság miatt társanyagokkal kell kiegészíteni, olyanokkal, mint a beton és a kő vagy a különböző felületi minőségű acélötvözetek – hasonlóan, mint az építészetben. Eddig hét köztéri üvegszobrom áll a megbízóknak, illetve a pályázatoknak köszönhetően.

A Covid-emlékmű részlete | Detail of the Covid Monument
Fotó: Lukácsi Liza

Legutóbbi alkotásom a Covid- emlékmű, mely ez év tavaszán, a Pécsi Tudományegyetem új campusán kapott helyet. Megalkotásakor a sokkoló, az eddigi magabiztos hétköznapijainkat zsigeri félelemmel megtöltő világjárvány inspirált. Üvegszobrom nem a dráma, nem a gyász, hanem a járvány elleni védekezés emlékműve. Egyfajta mementó. Az ellenállás, a túlélés szimbóluma. Tisztelgés azok előtt, akiknek köszönetet kell mondanunk azért, hogy életünk visszatérhetett a normális keretei közé. A szobron olvasható szöveg is erre utal: „Hálául az egészségügynek és a tudománynak”.

A szobor egy sci-fi-szerű, futurisztikus alkotás. Készítéskor arra törekedtem, hogy a mű egyszerre tükrözze a rideg technicitást és a tudomány tisztaságát, egyértelműségét, valamint a vírus, a járvány idegenségét, felfoghatatlanságát.

Tizenkét ötszög és húsz háromszög adja ki a gömbhöz hasonló formát, az ikozidodekaédert. Az üvegfelületek laminált, azaz többrétegű üvegből készültek, a vírus tűskéit imitáló csápok és a talapzat rozsdamentes acélból. Az üveglapokban, a rétegek között különböző méretű és színjászó körök, korongok vannak. Ezekkel tettem „organikusabbá” ezt a nagyon ipusztériális formát. Valóban azt a hatást kelti a szobor, mintha egyszerre élő volna, meg

nem is. Sem kő, sem fém nem tudná így visszaadni, sejtetni ezt a buborékszerű, kiismerhetetlen alakot.

A Covid-emlékmű szürkületben | The Covid Monument at dusk
Fotó: Lukácsi Liza

A Covid-emlékmű az esti fényben is nagyon különleges látványt nyújt. Fehér kavicsra vetett árnyéka színes és érdekes alakzat. Büszkeséggel tölt el, hogy művem a nemzetközileg is híres virológiai intézet közelébe kerülhetett, a Pécsi Tudományegyetem orvosi karának vadonatúj épülete és a felújított kórház közti frissen tervezett, designelemekkel kiegészített parkba. Biztos vagyok benne, hogy kulturált környezetben egy különleges objektre majd vigyáznak az emberek.

A kivilágított Covid-emlékmű | The Covid Monument lit up
Fotó: Lukácsi Liza

Idén van az ENSZ által meghirdetett Üveg Nemzetközi Éve. Számptalan hazai és nemzetközi üvegművész kolléga csillogtatta meg alkotásait ezen alkalomból, felhívva a figyelmet e fantasztikusan sokarcú alapanyagra. Titkon bírom abban, hogy az ünnep alkalmából három dédelgetett üvegszobrom valamelyikét még az idén én is felállíthatom.

A művész vallomása

Borbás Dorka a művészi munkásságáért 2021-ben Ferenczy Noémi-díjban részesült. (A szerk.)

Életműtárlat – Molnár Imre 80! címmel nyílt meg a Ferenczy Noémi-díjas bőrműves iparművész jubileumi kiállítása a Vigadó Galéria VI. emeleti kiállítótermében. (Budapest V., Vigadó tér 2.) A Magyar Művészeti Akadémia Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának szervezésében létrejött tárlaton, mely 2022. november 13-ig látogatható, a művész összetett technikájú és sok esetben ősi motívumok ihlette faliképei mellett a divat és a művészi könyvkötészet világába is betekintést nyerhetünk. A kiállított tárgyak között bőrintarziával, domborítással, aranyozással díszített bibliofil bőrkötésű könyveket és okleveleket, valamint bőr kiegészítőket, -öveket, -lábbeliket és ékszereket is megcsodálhatunk.

Fotó: Magyar Művészeti Akadémia

Design és innováció – Második alkalommal szervezte meg a Magyar Divat és Design Ügynökség a design LAB inkubációs programot azzal a céllal, hogy az iparág különböző szereplőinek együttműködéséből innovatív, fenntartható és változatos designtermékek létrejöttét ösztönözze. A 2022-es LAB-programban hét gyártó és hét tervező közös együttműködésének eredményeként közel száz formabontó és környezettudatos alkotás született. Ezek között szerepelnek Lantos Ferenc

Fotó: Magyar Divat és Design Ügynökség

zománcművészete ihlette ülőbútorok, gyapjúmaradékokból készült akusztikai panel, kovamoszatok inspirálta üvegbúrák, de a Flaar versenyvitorlások mérnökei által fejlesztett szénszál erősítésű kompozitasztal is.

Budapest Design Week – Az idén 150 éves Néprajzi Múzeum 2022 májusában átadott épülete (Budapest XIV., Dózsa György út 35.) lesz a kiemelt helyszíne a Magyar Formatervezési Tanács idei rendezvénysorozatának (2022. október 7–16.). Ott rendezik meg a *Találkozások terei – építészet és design* című központi kiállítást is, mely kortárs építészeti projekteket és azokhoz kapcsolódó térformáló designtermékeket, lámpákat mutat be. Az innovatív munkahelyek és a hozzájuk kapcsolódó terek, tárgyak, eszközök képviselik az idei kiállítás egyik fő témáját. A részletes programról, melynek fontos állomásai lesznek az október 13-án rendezendő szakmai konferencia, a Nyitott Stúdiók és a New European Bauhaus (NEB) workshop, az érdeklődők a budapestdesignweek.hu oldalon tájékozódhatnak.

Magyar versenyautó – A rangos Formula Student Austria versenyen, Spielbergben második helyezést ért el a győri Széchenyi István Egyetem autótervező versenycsapata, az Arrabona Racing Team (ART). A 2022 július végén megrendezett oktatási célú versenysorozaton a fiatal magyar konstruktőrök egy teljesen újragondolt autóval zárkoztak fel az élmezőnyhöz. Sikerükben a technikai fejlesztések mellett a design is jelentős szerepet játszott, elsősorban az önhordó monocoque karosszériának köszönhetően.

Fotó: Arrabona Racing Team

Női szemmel – Az iparművészet is képviselteti magát a Vaszary Galéria (Balatonfüred, Honvéd u. 2–4.) modern művészeti kiállításán, mely 2023. január 8-ig várja a látogatókat. A *Rippl-Rónai Józseftől Maurer Dóráig* című tárlat a Fővárosi Képtár gyűjteményéből

mutat be több mint egy évszázadon átívelő változást, különös figyelmet fordítva a női alkotókra. Ferenczy Noémi gobelinjén kívül egy igazi iparművészeti kuriózumot is megcsodálhatunk: Gyenes Gitta festő- és porcelánművész apró nyak-kendőtűjét, melynek művészeti jelentőségét B. Nagy Anikó kurátor azzal hangsúlyozta ki, hogy külön teremben, mégpedig stílszerűen a kiállítóter legkisebb termében helyezte el.

Rockszemüvegek – Bakelitlemezen szól a legjobban a zene, ez sokak meggyőződése. Az innovatív magyar designerszemüveg-márka, a Tipton Eyeworks továbbfejlesztette ezt az axiómát: bakelit hanglemezekből készítenek rendkívül divatos és a nemzetközi piacon sikeres szemüvegeket. A Pink Floyd után idén már negyedik alkalommal terveztek egyedi szemüvegkeretet az AC/DC együttessel közösen. A sorszámozott, kézzel készült keretek az együttes legújabb albumának bakelitpéldányaiból készültek, stílusosan egyesítve a zenei és a látványélményt.

Fotó: Tipton Eyeworks

Debreceni oszlopos úrvacsorai kannák – Ezzel a címmel nyílt ötvösművészeti kiállítás a Debreceni Református Kollégium Múzeumában (Kálvin tér 16.). A tárlaton először láthatók együtt a cívisvárosban működő ötvöscéh által 1631 és 1765 között készített oszlopos úrvacsorai kannák. A kilenc műtárgy egyedülálló sorozatot képvisel a magyar iparművészet-

történetben, s a református egyházművészet is kiemelkedő alkotásokként tartja számon e ritka úrvacsorai edényeket, melyeket 2022. október 31-ig tekinthet meg a közönség.

Fotó: muzej.hu

Street art – Több mint húsz utcai művész alkotásai láthatók most egy helyen, természetes közegük helyett egy fényinstallációkkal bevilágított kiállítóteremben, az *SSH-Graffiti. Streetart.Kortárssh* című tárlaton. A Gallery Max (Törökbálint, Tópark u. 1/a) kiállításán, mely 2022. október 20-ig tekinthető meg, a kortárs vizuális kultúrából kaphatunk ízelítőt. A digitális technikával készült művek mellett több esetben is a vászon helyettesíti a falat, melyen akrilfestékkel és spray-vel alkotott képpozíciók jelennek meg, helyenként az utca világára is utalva, mint Tóth Balázs művén a kincset találó dolmányos varjú, vagy Fork Imre gördeszkalapja.

Aranykincsek a régmúltból – A pécsi Janus Pannonius Múzeum (JPM) *Baranya aranya* címmel rendezett kiállítást az avar kor

egyik leggazdagabb temetőjéből előkerült tárgyakból, melyek között rendkívül sok korabeli fémművesalkotás található. A nemrégiben Babarc térségében feltárt háromhektárnyi területen a 7. század első feléből származó, nemesfémekben bővelkedő sírmezőre bukkantak, ahonnan számos arany- és ezüsttárgyat, többek között ékszereket, érméket és fegyvereket hoztak felszínre. A gazdag anyagból összeállított reprezentatív tárlat 2022. október 30-ig látogatható a JPM Múzeum Galériában. (Pécs, Káptalan u. 4.)

Fotó: Janus Pannonius Múzeum

Elegáns kerámiababák – *Divat a múltból* címmel nyílt kiállítás a Pesterzsébeti Múzeumban. (Budapest XX., Baross u. 53.) A tárlat, mely 2023. január 7-ig tekinthető meg, Illyés Borbála iparművész történelmi korok öltözeteit megidéző kerámiababáit mutatja be. Többek között láthatunk egy rokokó párt, valamint századfordulós csipkével díszített ruhákban pompázó babákat is. A kiállítás múzeumpedagógiai célú foglalkozások helyszíne is lesz.

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

2022/6

FŐSZERKESZTŐ:

Simonffy Szilvia – művészettörténész

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Dávid Katalin – művészettörténész

Dvorszky Hedvig – művészettörténész

Ernyey Gyula – designer, szaktörténész

Feledy Balázs – művészetkritikus

Mascher Róbert – designer

Mezei Gábor – belsőépítész

Ritoók Pál – művészettörténész

Schrammel Imre – keramikus és porcelántervező

Szenes István – belsőépítész

Tóth Zoltán – fémműves tervezőművész

OLVASÓSZERKESZTŐ:

Antal Mariann

SZERKESZTŐK:

Veress Kinga – művészettörténész

Wehner Viola – művészettörténész

HÍRSZERKESZTŐ:

Nagy Franciska

Bertha Franciska

FORDÍTÓ:

Pokoly Judit

FELELŐS KIADÓ:

Nemzeti Művészeti

és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa

GAZDASÁGI VEZETŐ:

Anda Judit

Telefon: +36 20 299 0767

LAPALAPÍTÓK:

Fekete György

N. Dvorszky Hedvig

Schrammel Imre

SZERKESZTŐSÉG:

1034 Budapest, Makovecz Imre utca 25.

Telefon/fax/üzenetrögzítő: (+36 1) 400 7897

Szerkesztőségi asszisztens: Nagy-Bozsoky Anna

Fogadóóra: előzetes egyeztetés szerint.

E-mail-cím: magyariparmuveszet@gmail.com

Honlap: www.magyar-iparmuveszet.hu

E szám lapzártája: 2022. szeptember 14.

Arculatterv: Scherer József

Grafikai tervezés: Nagy Norbert

Nyomás: VIRTUOZ Kiadó és Nyomdaipari Kft.

facebook.com/magyariparmuveszetfolyoirat

A folyóiratban közölt szövegek és fotók szerzői jogvédelem alatt állnak. Utányomásuk, fénymásolóval való sokszorosításuk csak a kiadó előzetes hozzájárulásával engedélyezett.

HU ISSN 1217-839X (nyomtatott)

HU ISSN 1588-0591 (online)

Évente nyolcszor megjelenő folyóirat

Új folyam 29. – 2022/6 (október)

A MAGYAR IPARMŰVÉS ZET AZ ALÁBBI MŰZEUMOKBAN, GALÉRIÁKBAN ÉS KÖNYVESBOLTOKBAN KAPHATÓ

Corvina Könyvesbolt (7621 Pécs, Széchenyi tér 8.)

Éghajlat Könyves Kávézó (1117 Budapest, Karinthy Frigyes út 9.)

FISE Galéria – Fialat Iparművészek Stúdiója Egyesület

(1054 Budapest, Kálmán Imre utca 16.)

FUGA Budapesti Építészeti Központ (1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5.)

HEFTER Galéria és Stúdió (9090 Pannonhalma, Tóthegy utca 11/A)

Irók Boltja (1061 Budapest, Andrássy út 45.)

Műcsarnok (1146 Budapest, Dózsa György út 37.)

Palmetta Design és Textilművészeti Galéria

(1111 Budapest, Bartók Béla út 30.)

Ráth György-villa (1068 Budapest, Városligeti fasor 12.)

Savaria Megyei Hatókörű Városi Múzeum

(9700 Szombathely, Kisfaludy Sándor utca 9.)

Schrammel-gyűjtemény (9700 Szombathely, Thököly Imre utca 20.)

Szombathelyi Képtár (9700 Szombathely, II. Rákóczi Ferenc utca 12.)

Tündérbert Galéria és Közösségi Tér (1036 Budapest, Bécsi út 53–55.)

KÜLFÖLDÖN TERJESZTI:

Batthyány Kultur-Press Kft.

H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Tel.: (+36 1) 489 0120, (+36 1) 212 5303

Egy példány ára: 1390 forint.

Előfizetési díja egy évre: 10 000 forint.

A lap előfizethető a Nemzeti Művészeti és Kulturális Kapcsolatok Alapítványa 10402166-21629389-00000000 számlaszámán vagy a szerkesztőségtől kért postautalványon.

E számunk megjelenését

a Nemzeti Kulturális Alap Iparművészet Kollégiuma,

az Emberi Erőforrások Minisztériuma

és a Magyar Művészeti Akadémia

támogatta.

MAGYAR

ÖRÖKSÉG

ANIMÁCIÓ | BELSŐÉPÍTÉS ZET | BŐRMŰVÉS SÉG | DIGITÁLIS MŰVÉS ZETEK
DIVATTERVEZÉS | IPARI FORMATERVEZÉS
KÁRPITMŰVÉS ZET | KERÁMIA- ÉS PORCELÁN MŰVÉS ZET | KÖRNYEZETTERVEZÉS
LÁTVÁNYTERVEZÉS | ÖTVÖSSÉG ÉS FÉMMŰVÉS SÉG | TERVEZŐGRAFIKA
TEXTILMŰVÉS ZET | ÜVEGMŰVÉS ZET

A bajnai Sándor–Metternich-kastély kápolnájának szentélye a 18. századi mennyezetfestménnyel és a 19. századi oltárképpel.

A falképeket D. Mezey Alice kutatásai nyomán restaurálta: GYŐRI Lajos

Sanctuary of the chapel with 18th c. ceiling fresco and 19th c. altar picture in the Sándor–Metternich Mansion, Bajna.

Frescoes restored after Alice D. Mezey's researches by Lajos GYŐRI

Fotó: NÖF *(Cikkünk a 42. oldalon)*

